

Spillmannove povesti.

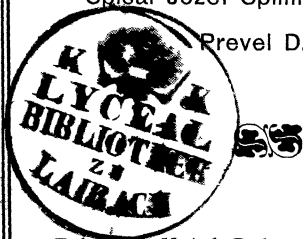
XIII. zvezek.

Boj in zmaga.

Povest iz Anama.

Spisal Jožef Spillmann iz dr. J.

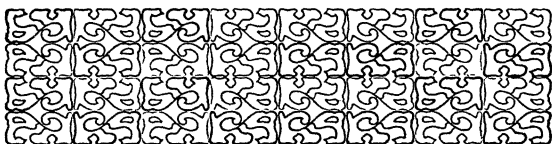
Prevel D. Z.

Založila „Katol. Bukvarna“ v Ljubljani.

Tisk J. Krajec nasl. v Rudolfovem.

1907.

1. Smrt preganjavca kristjanov.

Na vzhodnem bregu Zadnje Indije leži dežela Anam, široka, rodovitna obsežna nizina, ki je vsa obraščena z bujnimi rastlinami vročega pasu. Okolu pol milijona prebivavcev je katolikov. Iz Japonske pregnani misijonarji in kristjani so zasejali prvo seme naše vere ob teh obali in v viharjih krvavega preganjanja, ki traja še dandanes, je to seme vskalilo v mogočno drevo.

Naša povest se godi na cesarskem dvoru Huveškem, pravkar za časa takega preganjanja, ni minulo od tega še četrto stoletje.

Glavno mesto Anamsko, Huve, leži s svojimi bambusovimi¹⁾ in s palmovim listjem pokritimi hišami in 400 pagodami²⁾ skoraj sredi morske brežine nekoliko proti sredi dežele pomaknjeno. Ob reki, ki se vije po

¹⁾ Indijski trst. ²⁾ Pogansko svetišče.

rodovitni ravnini in po kateri plujejo trgovske ladje iz glavnega mesta v morje, je močna trdnjava, katera varuje mesto pred nepoklicanem sovražnikom. Ta trdnjava ima obliko četverokota, katerega vsaka stran je skoraj tri kilometre dolga. Obdajajo jo široki jarki in izpod ležičavega iz opeke zgrajenega zidovja preži več sto topov. Zunanja trdnjava, v kateri se nahajajo vojašnice, skladišča, stanovanja nižjih mandarinov,¹⁾ hlevi za slone in drugo, pa oklepa notranjo, tudi s širokimi jarki in visokim zidovjem obdano trdnjavo, v kateri se dvigajo sredi najkrasnejših vrtov hiše višjih cesarskih uradnikov, cela vrsta ponosnih pagod in palača mogočnega vladarja Anamskega samega.

Čarobni so vsi ti parkom²⁾ podobni vrtovi. Dolgi, široki drevoredi vitkih palm in drugih širokolistnih dreves, in poleg njih ozka, dobro negovana pota se raztezajo na vse strani. Sedaj stopaš ob zelenih travnikih mimo dišečih cvetličnjakov, sedaj zopet v senci cvetečih grmičev in dreves. Nato vodi steza h kakemu ribniku, v katerem kar mrgoli poleg nam znanih rib in ribic še mnogo takih, ki žive le v vročih krajih in jih vidimo le tutam naslikane kje v kaki knjigi; po vodni gladini pa se igrajo najlepše in najredkejše vodne tice in tičice, med katerimi zavzema prvo mesto takozvana

¹⁾ Kitajski oblastnik ²⁾ Angleški vrt, gaj

mandarinska otva. Tudi po grmičevju in drevesih skače krasna perutnina, pavi, zlati in srebrni fazani, razne vrste kokoši in golobi in druga perutnina. Umetne skale, votline, vodometi, lični mostovi, vrtne lope v kitajskem slogu, vse to povečuje blesk trdnjave; sredi te naravne in umetne krasote pa leži cesarska palača.

20. julij 1883 l. je nudil tej čarobni okolici grozen prizor. Cesar Ti-Dik, kruti preganjavec kristjanov, ki je že 35 let z ognjem in mečem divjal proti oznanjavcem sv. vere in njih občinam, je ležal na smrtni postelji.

Na širokih preddvorih onega oddelka cesarjeve palače, kjer je stanoval cesar sam, so stale gruče višjih in nižjih mandarinov, poveljniki dvorne straže, vojaki in služabniki. Na njih obrazih se je brala osuplost in strah. Kar se ustavi bogato pozlačena nosilnica pri stopnjicah, ki peljejo do predvorov, in iz nje izstopi hitro mlad človek, od nog do glave zavit v težka, z lepimi cveticami okinčana svilnata oblačila.

„Dik-Dik!“ — „Cesarjev nečak!“ — „Njegov prestolonaslednik!“ tako šepetajo različne gruče med seboj, trije najvišji mandarini pa gredô po stopnjicah doli, prihajajočemu cesarjeviču nasproti. Po vsej okolici je tako tiho, da se prav razločno sliši šumenje njihovih svilnatih oblek, ki jih vlečejo po stopnjicah za seboj. Ko pridejo do

nosilnice, se globoko priklonijo mlademu prestolonasledniku.

„Kako je mojemu prevzvišenemu stricu? Ali ni res nič več nade, da okreva?“ vpraša princ.

„Svetla luč Anamska ugaša,“ odvrne srednji treh dvornih uradnikov.

„Velika zvezda našega naroda zahaja,“ dostavi drugi.

„Duh ‚čednostne preteklosti‘ — to pomeni namreč ime Ti-Dik — gre k svojim prednikom, da zavlađa nad nami iz svoje pagode,“ pravi končno še tretji.

„So li prišli veliki mojstri zdravniške umetnosti iz Kvangtrijevega samostana boncev?“

„Odkar se je storila noč so pri bolniku; toda njih umetnost je brez moči.“

„Tudi molilo in darovalo se je mnogo duhovom zaščitnikom našega cesarja, ali ne?“

„Ne le iz vseh svetišč cesarjevega dvorca, ampak tudi iz vseh 400 svetišč v mestu se dvigajo celi oblaki kadila v čast bogovom Anamskim, pradedom cesarjevim, Budi, Konfuciju in tujim indijskim in kitajskim bogovom. Le v svetiščih zakletih kristjanov, mislim, se moli, da bi umrl veliki Ti-Dik.“

„Ha, pri zavetniku naše hiše,¹⁾ imajo pač vzrok za to! Jaz menim, da bi bil našim bogovom ljubši vonj dima gorečih krščanskih vasi in svetišč kakor vonj vsega

¹⁾ Nekako priduševanje ali zaklinjanje

kadila, kar ga je na svetu. Pri moji glavi, jaz zagotavljam, da se bo takoj pričelo z ognjem in mečem pokončavati te pasje izdajavce, kakor hitro zasedem jaz prestol! Medtem glejte, da se zbere vsa telesna straža in pazite dobro na moje bratrance, zlasti na Hip-Hoja, ki daje potuho tem ‚zapadnim hudičem‘. Ko se loči duh Ti-Dikov iz njegovega telesa, se zberite v prestolni dvorani, da se poklonite novemu vladarju kakor hitro dovolijo to naši običaji. Kraljevo poplačam vas in vse zveste služabnike.“

Nato gre cesarjevič po stopnjicah v palačo, mandarini mu pa slede. Po dolgih mostovžih in dvorinah dospô do takozvanih „rdečih vrat“, ki vodijo v zasebno bivališče cesarjevo. Tu stojita s puško na rami dve anamitski straži, bosí, toda v dragoceno svilo oblečeni in s čeladi podobno čepico na glavi, in eden vojakov pove princu, da ima strogo povelje, nikogar pustiti v sobo umirajočega veličanstva; to zahtevajo zdravniki, ki so z dvornim nadmaršalom in dvema pažema edini pri bolniku. Mandarini ostanejo torej v preddvorani, princ pa gre na lastno odgovornost k umirajočemu stricu.

Komaj zapre cesarjevič vrata za seboj, že se začuje iz poltemnega prostora hripav glas: „Kdo prihaja? Pomagajte! Kje je straža? Umoriti me hočejo?“

Tako kriči umirajoči cesar in upira oči proti vratom, ker je opazil, da so se odprla.

„Jaz sem, stric,“ pomirja princ cesarja in stopi bliže k postelji.

„Nazaj! ne približaj se mi niti za korak več! Ti hrepeniš po moji kroni! Toda pravim ti, jaz nočem umreti; slišiš, jaz nočem umreti! Ali se je že kdaj čulo, da bi se ne zgodilo to, kar želi Ti-Dik? Jaz nočem umreti! Ha, ti se mi pa vendar približuješ?“ Ves besen od togote plane cesar po koncu, zagrabi dragocen kozarec, ki stoji na nizki mizici poleg njegove postelje, in ga zaluči cesarjeviču v glavo. Nato migne pažema, ki čepita na desni in levi njegove postelje in mu pihljata s pihljačami, da mu hladita zrak, ker kar gori v vročici, in jima zakliče: „Pokoncu, psa! Vzemita moje bodalce — zastrupljeno je — in je zasadita izdajici v srce! Dam vama zlata in srebra in polno drugih dragocenosti. Samo vama še zaupam; mlada sta še, krona ni za vaju — vsi drugi naj gredo vun, vun!“

„Umaknite se cesarjevič!“ reče eden zdravnikov princu, ki si briše krvavo čelo. „Še enkrat naj se veličanstvo tako raztogoti, pa izdihne. Skoda dragocenih kapljic, ki so bile v kozarcu; mnogo denarja in prečulih noči so me stale.“

Nato hoče zdravnik napraviti novo zdravilo in je ponuditi bolniku. Toda tudi v njega prileti japonska vaza, a gre tik mimo senc.

„Proč, proč, vsi proč!“ začne bolnik zopet kričati. „Vsi, prav vsi skupaj ste iz-

dajavci! Vaše proklete kapljice so me tako uničile! Vsi se mi takoj izgubite izpred oči, sicer vas lastnoročno vse podavam; samo ta dva dečka naj ostaneta pri meni!“

Prestrašeni se umaknejo vsi v predsobo; cesar pa pade ves zmučen nazaj na blazine, a kmalu zopet vstane, in si zavije bogato obšito tigrovo kožo, ki mu jo je daroval indijski poglavar, okolu prsi, v katerih mu tako močno tolče razburjeno srce. Nekaj trenutkov vlada smrtna tišina v sedaj že popolnoma temni dvorani. Le dragocena ura se sliši, ki so jo prinesli angleški poslanci v dar; zato veli Ti-Dik, naj takoj ustavijo to uro, ki ga spominja le nato, kako hitro beži čas in kako malo trenutkov mu je še odmerjenih. Nato zavlada res grobna tišina. Dečka, ki tiho pregibljeta pihljači, si še dihati ne upata. Toda cesarju postane ta tišina kmalu neznosna, ker mu vedno raste grozen strah pred bližajočo se smrtjo. Zato grdo zakolne, vrže kožo od sebe ter reče:

„V temi nočem več ležati! Odprita vrata in okna, da prideta zrak in svetloba v sobo!“

Dečka razgrneta težke zastore in vzdigneta premekljive oboknice. Tu se odpre čaroben pogled na najlepši del cesarjevega vrta. Na široki terasi stoje v velikanskih japonskih in kitajskih vazah najrazličnejše in najlepše cvetlice. Pod teraso leži ribnik, ograjen z lično ograjo, iz katerega se dvigajo bogato obraščene umetne skale. Naj-

krasnejše grmičevje, najlepši vrhovi dreves spletajo venec okolu širokega jezera. Iz dalje se pa čuje žuborenje tihega studenčka in petje veselih tičic in v sobo prihaja vonj cvetlic in solnčna svetloba.

Pri svitu solnčnih žarkev si sedaj lahko malo bliže ogledamo bolnega cesarja. Mrzli pot mu stoji v debelih kapljah na razgubanem čelu, ki moči redke, sive lase. Pod košatimi obrvi stopajo krvave in napol slepe oči v velikanskem strahu iz svojih votlin; brezzoba starčkova usta so vsa spačena od bolečin in obličje je smrtno-bledo. Najbolj grozen je pa njegov plašen pogled, v katerem se menjavata srd in strah. Dečka, katera še nikdar nista videla umirajočega človeka, kar vsa pretrese ta grozen pogled, ki ga jima pokaže dnevna svetloba.

„Veličanstvo umira,“ zašepne prvi svojemu drugu.

„Zadavim te, ako še enkrat kaj tacega zineš!“ zastoka Ti-Dik in se ozre s svojimi strašnimi očmi po pažu, ki se trepetajoč od strahu umika v ozadje. „Jaz nočem umreti ali še nisi tega čul? Toda zaprta oboknice! Dnevna svetloba mi ne prija. Prižgita pa takoj svetilke, kajti v temi ne bom ležal.“

Oboknice so hitro zaprte in zastori zagrnjeni. Takoj nato zažare v rdeči luči veliki svetilkam podobni lestenci, ki stoje na težkih pozlačenih stojalih, večjih kakor navaden človek. Ta luč razsvetli nanovo ne-

mirnega bolnika in spačene podobe, ki gledajo nanj od raznega povišja in od pogrinjal in preprog, vezelih s svilo in zlatom. In kmalu obrne od vročice zmešani cesar vso svojo pozornost na zmaja, katerega oko, narejeno iz najdragocenejših kamenov, se krasno sveti v rdeči luči.

„Glej, glej,“ reče bolnik, „kako me gleda s svojim žarečim očesom! Že zvija rep, že razteza peruti in kremplje — takoj mi zleti za vrat. — Ali ti nisem dovolj žrtvoval krščanske krvi? Cele reke so tekle, in ti še nisi nasičen? Prizanesi mi, daj mi živeti le še nekaj let, in žrtvujem ti na tisoče in tisoče izdajavcev. Nobenega kristjana in nobenega Francoza ne bo več v Anamu. Raje prodam cesarstvo Kitajcem ali morskim roparjem. Prizanesi mi in pomagaj mi!“

Toda zmajevo oko zre nepremično vanj. Dečka se treseta kot šiba na vodi, ker si tega izbruha strahu pred smrtjo ne moreta popolnoma razlagati in ker mislita, da vidi umirajoči živega zmaja pred seboj, kateri ga hoče požreti.

„Tuan,“ zašepne prvi drugemu, „pokličiva cesarjeviča in druge. Jaz ne ostanem več sam pri veličanstvu in če mi stane tudi glavo! Zmaj, o katerem govori, ga gotovo požre. To je oni duh, ki je naslikan po vseh naših pagodah.“

„Saj mi nič ne more,“ odvrne tiho drugi prvemu, bled ko smrt a vendar srčen. „Glej,

ljubi Lu, jaz nosim na svojih prsih križ, o katerem sem ti zadnjič pravil, in kovano podobno nebeške Device, ki je strla kači glavo in moja mati so mi obesli okolu vratu to jutro še škatljico z sv. ostanki blaženega mučenca Diaca.“

„Diac!“ zakriči Ti-Dik, ko začuje to ime pobožnega škofa iz dominikanskega reda, katerega je dal grozovito mučiti in umoriti 20. julija l. 1857. „Diac!“ ponovi še enkrat in upira še vedno svoj pogled v zmaja. „Kaj mi sičeš to ime? Ali ni padla njegova glava, ker si ti hotel? Dolgo je že od tega, in mnogo sto in tisoč mu je sledilo — vse zate in za tvoje kraljestvo v bran proti temu tujemu križanemu Bogu, ki ga oba črtiva iz dna svoje duše. Že so — toda pokaži mi — katerega smo danes? Ali ni — pri vseh bogovih, danes je ravno obletnica njegove smrti! 26 let je od tega, od kar je zatisnil svoje proklete oči, oči, ki so me od tedaj marsikako noč preganjale s svojim resnim grozečim pogledom. Ha, zopet jih vidim, tu stoji, tam — ali ga ne vidita? — v kotu poleg moje pisalne mize in me prebada s svojimi gorečimi očmi! In zraven njega stoji nekdo drug — poznam te, ti si bil njegov naslednik in dal sem te živega razrezati in razkosati. Hočeš tudi ti raztrgati moje žile in razkosati moje telo? In poleg njih in nad njimi in od vseh strani prihajajo krvave postave in me obdajajo v krogu, ki je vedno

ožji. In pred vsemi modri deček, ki sem ga dal s kleščami ščipati in ki mi je na prašanje, se li boji kaj smrti, smeje odgovoril: „Ali misliš, da boš ti mogoče večno živel in ušel smrti?“ Ne, jaz nočem umreti! Pomagajte! In tu je zmaj in me davi in užiga ogenj v mojem srcu in ta gori — vode, le nekaj kapljic vode!“

Zmučen pade umirajoči na blazine. Krščanski Tuan se pa ojunači in srčan pristopi k stokajočemu, da mu zmoči ustnice z vodo. Ko se ta nekoliko okreпча, mu zopet bolj srčen reče deček, da pozna sredstvo proti zmajevi oblasti in v dosego večne krone, namreč: kesanje, vero in sv. krst. Ker pa duša s smrtjo se borečega ne razume teh besedi in njih pomena, potegne Tuan podobno Križanega iz svoje obleke in jo pomoli Ti-Diku pred oči, da bi ga cesar na ta način razumel. Komaj pa ta spozna zaničevano znamenje krščanske vere, se še enkrat in sedaj zadnjič, razjezi in raztogoti. Pene stopijo iz trepetajočih ustnic, hripav krik mu pride iz grla, z grozno kletvijo zažene razpelo od sebe in zgrabi s svojimi rokami ubozega paža za vrat z namenom, da ga zadavi. Toda moči mu odpovedô, kri se mu ulije iz ust in mrtev pade na posteljo.

2. Mati in sin.

Dobre četrť ure od tega dela palače, v katerem je umrl cesar, leži mala, toda lepa, v dičnem kitajskem slogu zidana hišica, napol skrita med drevjem; tu notri stanuje visok dvorni uradnik in tu notri srečamo zopet paža, ki je umirajočemu cesarju v zadnjih trenutkih stal ob strani. Mirno leži na nizki postelji, naslonjen z glavo na mehko blazino, nad njim je pa sklonjena gospa, ki hladi čelo in lica z mokrimi obkladki; v palači so ga potolkli do krvi.

„Ubogi Franc, kako si potolčen!“

„Ni tako hudo, mati. Le prva dva udarca sta me zelo, zelo hudo zbolela. Mislil sem, da ne prenesem bolečin, ko je zažvižgal bič po mojem desnem in levem licu. Toda spomnil sem se na našega ljubega Izveličarja, ki so ga tudi bili po obrazu, in potem sem prihodnje udarce čutil vedno manj, in kmalu se mi je stemnilo pred očmi, in nato nisem čutil ničesar več, dokler se nisem probudil v vašem naročju. Kdo me je pa prinesel semkaj iz palače?“

„Dva služabnika starega Filina sta te prinesla v nosilnici k meni v hišo. Najprej sem mislila, da si mrtev ko sta te položila semkaj na posteljo, na kateri je umrl tvoj oče pred nekaj tedni, in tožila sem že, da ostanem čisto sama na svetu. Radi tvoje

smrti bi bila že potolažena, ko sem zvedela, zakaj si bil mučen. Toda ljubi Bog te še ni spoznal vrednega večne slave; zato se moramo oborožiti v ponižnosti in molitvi na nove boje, ki gotovo ne izostanejo. Dvorni maršal mi je že naznanil, da moram zapustiti tekem treh dni hišo in palačo, ako te ne pripravim do tega, da daruješ kadila duhu umrlega cesarja. Da pa tisočkrat raje prehodim vso deželo kot beračica, tega mi ni treba posebno naglašati.“

„In da vas bom spremljal jaz z velikim veseljem, mati, si tudi lahko mislite. Skupno zbeživa v Anin, kjer imajo vrli misijonarji veliko učilišče. Tamkaj vas z veseljem sprejmô sestre, ki strežejo bolnikom in revežem, jaz se bom pa pridno učil in postal enkrat duhovnik, ki bo oznanjeval ubogim zaslepljenim rojakom pravega Boga. Mati, to je vendar bolje nego služba cesarskega paža, ki hladi tem grozovitim vladarjem s pihljačo zrak, za kar postane mogoče nekaj let mandarin, a umrje slednjič tako strašne smrti, kakor sem videl danes cesarja umreti. Ah mati, za vedno mi ostane ta grozna podoba pred očmi!“ In deček opiše strašni prizor, nato pa praša :

„Ali mislite, da je hudobni duh res nadlegoval cesarja v podobi zmaja in da so stali sveti škofje in kristjani, ki jih je dal pomoriti, res okolu njegove postelje, ko je umiral? Njegovo vpitje mi še vedno doni po ušesih.“

„Dovolj strašno je že, ako ga je vest tako mučila, da je videl v svoji duši te podobe ob smrtni uri, Franc. Vendar pa tudi nikakor ni nemogoče, da ga je res hudobni duh v vidni podobi gnal v obup.“

„Grozno, mati! — Torej je izgubil hkrati zemeljsko in nebeško krono in gori sedaj v peklu in bo gorel v njem vso večnost?“

„Ne segajva v Božje sodbe in kličiva raje v ponižnosti njegovo usmiljenje nad nama v pomoč! Posebno ti se moraš danes prav iskreno zahvaliti Bogu; njegova vsemogočnost te je ohranila pri življenju. No, sedaj mi pa povej, kaj vse se je zgodilo po cesarjevi smrti!“

„Prav rad, mati. Jaz sem mu torej držal križ pred očmi in upal, da seže saj po tem zadnjem rešilnem sredstvu. On se pa le še-le prav stogoti in plane ves besen name. Mati, prav gotovo bi me bil zadavil, ako bi imel še kaj moči. Ko zgrabi s svojimi kremplji moj vrat in mi zre s svojimi izbuljenimi očmi tako strašno v obraz, zakričim jaz ves v strahu in mislim, da je tudi ubogi Lu zakričal na ves glas. Takoj plane cesarjevič Dikdik, dvorni maršal, zdravniki in mandarini in polno drugih ljudi v dvorano. Vsi se prestrašijo, ko zagledajo spačeno cesarjevo obličje in vsi povprek zakriče: ‚Je že umrl!‘ ‚Njegov duh je že pri svojih pradedih!‘ ‚Velikega Tidika ni več!‘ in bonci začnô grozno tožiti in tuliti. Eden zdravnikov

me potem oprosti mrličevih rok, ki drže krčevito moj vrat, in zapazi pri tem moj križ, ki mi ga je izbil cesar iz roke in je ležal na tigrovi koži. Komaj ga zapazi, že začne glasno vpiti, prime cesarjeviča za roko in pokaže s prstom na razpelo. ‚Tu,‘ vpije ‚tu je čarovnija, ki je oslabela vsa moja zdravila in zarotovanja; tu leži prokleta podoba onega boga, ki je smrtni sovražnik duhov zaščitnikov Anama in prevzvišene cesarske rodbine. Kdor je prinesel to podobo v palačo in v posvečeno bližino cesarjevo, ta je povzročil cesarjevo smrt in še se lahko bere na obličju izpreminjenca groza, ki jo je vdihnil njegovi čednostni duši pogled na to krščansko sleparijo.‘ Tako in enako trdi tudi bonc in njegovi bratje mu pritrjujejo ter grozno preklinjajo in onečaščajo križ in njegove častivce. Slednjič ukaže princ, naj bodo vendar mirni, in vpraša: Kdo je prinesel semkaj tega krščanskega malika? Jaz se ves prestrašim, ker mislim, da me takoj umore, ako jim odkrito povem na to vprašanje; toda Bog in blažena Devica Marija, h katerima se obrnem v kratkem vzdihu ta trenutek, mi dasta moč, da rečem srčno: ‚To ni podoba malika, ampak podoba Sinu Božjega, ki je umrl na križu za blagor celega sveta; ta podoba je moja.‘ Pri teh besedah jo poberem iz tigrove kože, na kateri je še ležala, in jo hočem skriti v svojo obleko. Toda izbijejo mi jo iz rok in jo

začnô teptati z nogami. Tudi mene hočejo k temu prisiliti in ko jim povem, da raje umrjem nego storim tak zločin, pokliče cesarjevič rabelja in mu ukaže, naj me takoj začne mučiti. Drugo vam je znano, mati. In sedaj vas prosim le to: dajte mi zopet kako novo razpelo, ker so moje tako sramotno pokončali.“

Mati se pri tej povesti, ki jo pripoveduje deček brez najmanjše samohvale poln otročje priprostosti, komaj zdrži solz. Parkrat gre po sobi, ki se hitro stemni po kratkem mraku, gor in dol, nato pa poklekne, gnana od nekega hipnega ganutja, poleg postelje svojega otroka in začne poljubljati njegova zatekla in krvava lica, pri čemur ji uide vroča solza na dečkovo čelo.

„Kaj vam je mati, da jokate?“

„To so solze veselja, ker te je Bog spoznal vrednega, da si že nekaj pretrpel zanj. Razpelo dobiš gotovo, pa še neko prav dragoceno. Kupila sem je že zate in je spravila za dan tvojega prvega sv. obhajila; sedaj naj ti pa bo spomin na prve muke, ki si jih pretrpel za Kristusa. Prej je bilo last dečka našega rodu, ki je mlajši nego si ti dal svoje življenje za svojo sveto vero.“

„Kaj, križ Dominika Tuana mi hočete darovati? — O mati, tolikega plačila pač nisem zaslužil!“

„Tako plačilo si že zaslužil. Mali mučenec naj le naju blagoslovi iz nebes, da

vstrajava zvesto v boju, ki se je danes pričel, in če je Božja volja, bodeva zvesta do mučeniške smrti.“

„Naj vas usliši usmiljeni Bog!“ reče Franc. „In če me hočete sedaj še nekoliko razveseliti, povejte mi še enkrat povest o Dominiku Tuanu, ki ste mi jo že tolikokrat povedali!“

In mati začne pripovedovati o malem Dominiku: „Ko je bilo l. 1859 krvavo preganjanje kristjanov, so pripeljali Dominika in katehista Petra Vinha iz Namdina pred mandarina. Dominik Tuan in neki drugi starejši deček, ki se je učil že latinsko in mu je bilo tudi Dominik ime, naj bi najprej krivo pričala, da je Vinh duhovnik. Ker se tega branita, ju navežejo na štiri kole in ju grozovito bičajo. Potem zahtevajo, naj povesta, kje so misijonarji; toda tudi najstrašnejše muke ju ne pripravijo do tega, da bi izdala skrivališča misijonarjev. Tedaj stresejo mandarini vso jezo nad malega Tuana v nadi, da pripravijo saj tega otroka do odpada. Rabelj mu pokaže grozne klešče; nato mu odščipne enega, dva, tri — osem kosov mesa od telesa; toda Dominik se ne gane. Mučenca odvedejo nato v ječo, v kateri morata še cel mesec prebiti; 28. aprila ju slednjič umore. Na potu v smrt nese pred njima vojak obsodbo, v kateri je rečeno, da sta zato obsojena na smrt, ker sta „učenca tuje (krščanske) vere“. Ve-

lika je njih radost, da moreta umreti za Kristusa, in mali Dominik kar vriska veselja in na vprašanje, ali se ne boji smrti, da oni odgovor, na katerega se je spomnil umirajoči Tidik:

„Ali misliš, da boš ti mogoče večno živel in ušel smrti?“

In ko ponudijo dečkoma okrepčav, se jih še ne dotakneta, saj ju čaka nebeška ženitnina. Na morišču pa sleče mali Dominik kar sam zgornjo obleko, da mu zadajo smrtni udarec, in jo vrže tako veselo proč, da se gledavci kar čudijo. Nato ju privežejo k kolom in z enim rabeljevim mahljajem sprejmeta mučeniško krono.“

To pove mati svojemu otroku in mu da križ mladega mučenca ter reče:

„Moj ranji brat ga je kupil od rabelja. Časti ga, kakor se spodobi, da ostaneš tudi ti z Božjo milostjo zvest svoji sv. veri v vsakem trpljenju!“

„Da, mati,“ odvrne paž in poljubi križ. „Vsi sv. mučenci Anamski in kraljica mučencev naj mi izprosijo milost stanovitnosti!“

• 3. Paževo poročilo.

Nastala je noč. Vdova je prižgala svetiljko, ki je bila obdana z barvanim papirjem in je visela izpod stropa. Luč je le slabo razsvetljevala sobo, vendar se je lahko spoznalo, da je oprava ne ravno bo-

gata a vendar še dokaj lepa in v krasnem redu. V sobi je bilo več nizkih mizic, na katerih so bile različne čaše in čašice, razna zaslonila deloma pobarvana deloma vezena, priproste preproge in lična postelja, na kateri je ležal deček. Le v eni stvari se je razlikovala ta hišna oprava od navadnih anamitskih hišnih oprav: mesto strašnih podob budistiških malikov in konfucijevih zmajev je dičil steno nad dečkovo posteljo lep križ in poleg njega podoba Matere Božje in sv. Frančiška Ksaverija, apostola Indije. Pregrinjalo pred temi podobami jih je zakrivalo očem poganskih obiskovavcev; sedaj so bile pa odkrite in pred njimi je gorela oljnata svetiljka.

Ko je vdova prižgala svetiljko, se je zopet vsedla k postelji in ohladila z mokrimi obkladki vroče čelo bolnemu dečku; nato vzame molek v roke in prične na prošnjo svojega sina moliti rožnivenec z zamolklim glasom. Pravkar je začela drugo skrivnost žalostnega dela rožnegavenca: „Ki je za nas bičan bil,“ ko se začuje nalahno trkanje na hišna vrata.

„Kdo li trka?“ reče mati, prižge svečo in odpre vrata.

„Lu!“ zakliče veselo iznenadena, ko spozna obličje paža, ki je bil hkrati s Francem ob smrtni postelji Tidika. „Najbrže bi rad vedel, kako je tvojemu prijatelju; to je lepo od tebe, le vstopi!“

„Da, gospa Tuan. Skrivoma sem se oddaljil od svojega ležišča in sem zlezal po ograji v vrt. Doma me ne bodô pogrešali, daleč je pa tudi komaj tisoč korakov. Seveda, ako bi zvedeli kje sem in bi me dobili tukaj, bi me takoj bičali. Zaprite vrata; nekaj važnega vam moram povedati.“

Med govorjenjem dospe paž v sobo. Eno ali dve leti je mlajši od Franca, ki je dopolnil pravkar dvanajsto leto; toda velika sta skoraj oba dečka enako. Najiskrenejše sočutje zasije Luju iz njegovih velikih črnih oči, ko stopi k postelji svojega prijatelja in ogleduje njegovo zateklo, krvavo obličje.

„Ubogi Tuan,“ reče takoj, „kako hudo so te pretepli! V začetku sem mislil, da so te ubili, ko si se zgrudil pod groznimi udarci. Zakaj si jih pa tudi tako dražil? In“ — doda tiho — „jaz mislim, da je podoba tvojega Boga povzročila cesarjevo smrt. Besnost, ki se ga je lotila pri pogledu na križ, ga je umorila in lahko si šteješ v srečo, da si ušel gotovi smrti.“

„Tudi svoje življenje bi rad žrtvoval, ljubi Lu; sedaj bi bil v nebesih in vekomaj srečen.“

„Da, to vse si mi že prej pravil in je tudi zelo lepo in mi bolj ugaja nego to, kar trdijo bonci. Nobeden naših bogov ni umrl za ljudi in naši duhovi-varuhi niso tako ljubeznjivi kakor vaši angelji. Tudi nimamo nikake matere v nebesih, ki bi pro-

sila za nas kakor ta lepa gospa z zlato krono, katere podoba visi tu na steni. Res škoda je, da mi Anamiti ne poznamo nobenih tako dobrih bitij; toda naša religija je le naša religija. Tuja religija je za tujce, anamitska religija je pa za nas Anamite in kakor se nikakor ne sklada, ako sprejme Francoz našo vero, tako se tudi ne sklada po mnenju velikega mandarina obredov, ako sprejme Anamit vero Francozov. O tem nam je mandarin dolgo govoril, ko so tebe odnesli. Dejal je, da so kristjani izdajice svoje domovine; poklicali so Francoze v deželo, ki so pred več leti vzeli cesarju velik kos zemlje in ga hočejo sedaj vsega oropati. Vsi so javno stopili k Francozom in se bojevali proti svojemu cesarju in zato zasluži vsak kristjan, da se ga umori kot izdajavca. To je dejal veliki mandarin obredov in drugi so mu pritrjevali ter se zaklinjali, da se morajo kristjani uničiti z ognjem in mečem; prej ne bo miru v Anamu, dokler ne pade zadnji kristjan. Potem se iznebê tudi Francozov — teh ‚zapadnih hudičev‘ kakor jih je vedno imenoval. Cesarjevič Dikdik je pa slovesno prisegel pri duhu svojega strica, da ne miruje in ne odneha prej, dokler ne pogine zadnji kristjan. Zato tudi ne morem postati kristjan,“ konča deček žalostno svojo povest, „dasi bi srčno rad in dasi častim nebeško mater kristjanov mnogo bolj nego Tidikovega duha, ki mu moramo zažigati kadila.“

„Mati, to me vedno najbolj boli, da nas zovejo izdajavce domovine,“ reče Franc. „Ali so se res kristjani v Tonkingu bojevali s Francozi proti našemu cesarju?“

„Kristjani se niso bojevali proti cesarju, ampak proti razbojniškim četam in proti Kitajcem, ki so samostojnosti Anama veliko bolj nevarni od Francozov,“ odvrne vdova. „Toda otroka, tega vidva še ne umeta. Krščanska vera zapoveduje pokorščino nasproti vsaki pravični oblasti, ako je tudi poganska in tiranska. Tvoj rajni oče, Franc, so bili vnet kristjan, a vendar zvest zlužabnik cesarja, ki je preganjal kristjane, in so se hrabro borili proti Francozom, ko so vzeli deželo Sajgon. Nikdar se niso dali pregovoriti, da bi šli v nasprotni tabor, dasi so jih hoteli mnogi poganski mandarini pripraviti do tega in obljubljali najboljše njim in krščanski religiji. Zapomnita si otroka: Kdor je zvest Bogu in svoji vesti, ta ostane zvest tudi vladarju in domovini.“

„Ali čuješ, ljubi Lu!“ reče Franc veselo. „Poslušaj svojo vest in daj se krstiti. Jaz mislim, da bi te grozna smrt, ki sva jo danes videla, morala privedi do tega, da bi poiskal vero, v kateri se more lepše umreti.“

„Seveda ne bi rad umrl na tak način, pa tudi ne kakor kristjan v rabeljevih rokah,“ odvrne paž. „To pa preti tebi in tvoji materi, ako ne zažgeta jutri pri Tidikovem pogrebu

kadila njegovemu duhu in duhovom njegovih pradedov. To sem vama hotel naznaniti, kar sem čul iz ust cesarjeviča, ki se bo kot cesar imenoval Fudak. Povedal je to velikemu mandarinu obredov in mu velel, naj gleda na to, da se vdeleže pogreba vsi prebivavci notranje trdnjave in zažigajo kadilo. Kdor bi se tega branil, naj se izroči takoj rabelju, ki naj ga usmrti. Naznanjam vama to, da zamoreta še pravočasno ubežati.“

„Ti si vrl dečko, Lu,“ reče vdova. „Molila bova zate, da te sprejme nebeška kraljica, ki jo častiš, med svoje otroke. Sprejmi njeno podobo v spomin na Franca in name. Čislaj jo visoko in prosi Marijo za pomoč; toda moliti ne smeš podobe kakor delajo pagani. Ako midva tudi umreva v rabeljevih rokah, ne žaluj za nama, ampak veseli se, ker taka smrt je vrata v večno veselje.“

Dečkove oči se kar zasvetijo veselja, ko prime malo podobico v svoje roke; srčno poljubuje sv. Devico z Božjim detetom in jo slednjič skrbno skrije v svojo obleko.

„To naj bo moj največji in najljubši zaklad,“ reče nato, „in vsaki dan bom zmolil pred njim na koljenih molitvico, ki si me jo ti naučil, Franc: ‚Češčena bodi, Marija‘; in deček zmoli pobožno in s sklenjenimi rokami češčenomarijo. Potem se pa prav žalosten poslovil in reče: ‚Zdravstvuj Franc, zdravstvujte, gospa Tuan! Na vzhodu se svetli;

mesec vzhaja in skrajni čas je, da grem domov! In če vaju res umore in če prideta v nebesa, prosita veliko kraljico za me, da se me usmili. Zdravstvujta, zdravstvujta!“

„Bog bodi s teboj!“ reče Franc in zaznamva čelo svojega prijatelja s sv. križem. „Tako, sedaj pojdi v miru!“

4. Tidikovi pogreb.

Drugo jutro se je pričelo v trdnjavi jako živahno življenje. Ko je zasijal prvi solnčni žarek v mesto, so se oglasili bobni in začeli klicati vojake, naj se oborože. V ulicah, ki so bile med zunanjim in notranjim obzidjem, so se vrstili iz dolgih vojašnic anamski vojaki, ki pa niso bili tako čedno in lepo oblečeni kakor so naši vojaki in tudi niso tako ponosno hodili kakor našinci; primerjamo jih lahko kvečemu četi črnovojnikov. Glavo je pokrivalo ne ravno čisto sukno zvito v nekak turban in nad njim se je šopiril loščen slamnik. Sukna je bila podobna halji, kakoršne nosijo pri nas ženske. Segala je do kolen, izpod nje so pa gledale široke hlače, ki naj bi bile bele, a so bile vse umazane. Vsi so bili bosí. Sabelj niso nosili ob strani, ampak zadaj na hrbtu, drugo orožje so pa bile puške najrazličnejših vrst, od najstarejših do najnovejših, sulice in kopja. Pod širokimi svilnatimi solnčniki so pa korakali ponosno tuintam pred vrstami

častniki in višji vojaški mandarini v svilnatih oblačilih in z velikim spremstvom.

Velikanski boben naznani v notranji trdnjavi, da se je približal čas, ko odnesô mrtvega Tidika v grob, ki si ga je napravil sam. Vojakom ukažejo, naj gredô h cesarjevi palači, da se postavijo od tam do slavne pagode Tijetri in od te do mavzoleja¹⁾ v vrsto, da pojde tako mrtvaški sprevod mirno mimo njih, ne da bi ga kdo motil. V notranji trdnjavi opravlja sicer službo le cesarska telesna straža; danes pa naj spremlja cesarja na njegovem zadnjem potu, drugi vojaki naj pa opravljajo njihovo službo. Le mal del ostane pri zunanjih vratih za čuvaja, ker skoz ta vrata vedno prihajajo mandarini iz mesta in kolice, bonci iz raznih samostanov in cesarjevi sorodniki s svojim spremstvom.

Na obrežju in na široki reki je velika gnječa. Najpriprostejši in najrazkošnejši čolni in ladijce, vse hiti k pristanišču pred glavnimi vrati. Že so skoraj vse ladje izkrcale svoje goste, ki so šli peš ali pa v nosilnici skoz vrata v mesto, ko se približata v hitrem diru še dva čolna, ki obrneta takoj splošno pozornost nase. Eden nosi kitajsko zastavo, drugi pa francosko.

„Kitajski poslanec!“ zakliče mandarin, poveljnik straže pri vratih.

¹⁾ Krasna rakev, v katero se polagajo cesarji in kralji in drugi slavni možje.

„In eden zapadnih hudičev, ki naj jih vse podavi duh ranjega Tidika,“ odvrne njegov tovariš. „Le glejte, kako so predrzni! Prav pred nosom Kitajcev so švignili s svojim prokletim čolnom naprej, da dobe zase prvi prostor. Pravzaprav naj bi jih še ne spustili v mesto!“

„Hm, to bi drago plačali. Čez nekaj dni bi zahtevali njih topovi, da se jih spusti v mesto, in ne vem, bi jim mi li dobro odgovorili s svojimi puškami, da bi se umaknili s krvavimi bučami. Ne, hrabri Van, to nam nič ne koristi; mi se moramo udati in sprejeti Francoze prav tako prijazno kakor Kitajce.“

„Toda Fudak, naš prihodnji vladar —“

„Ukazuje lahko še-le tedaj, ko ga potrdijo presojevavci — sedaj pa še ni potrjen. Ni še nikakor nemogoče, da bi Hiphoa zasedel prestol; ta je pa Francozom zelo naklonjen.“

„Potem je meščanska vojna neizogibna in —“

„Tiho bodi, tiho, prijatelj! Svojih mislij ne razkrivaj kar tako tja v en dan meni nič tebi nič, Skrivaj se o tem že še pomeniva. Medtem zahvali bogove, da jaz nisem kak izdajavec, in sprejmiva prijazno oba poslanca. Grajsko stražo pa bolje uredi. Francoz že viha svoj krivi nos nad našimi hrabrimi vojaki.“

Pri teh besedah stopi starejši častnik k obrežju, kjer se je ustavil čoln, in sprejme

z globokim poklonom francoskega poslanca. Nič manj prijazno sprejme neposredno nato kitajskega mandarina. Ko si ga pa natančneje ogleda, ga takoj spozna; zato osupne in se takoj sporazume z nekim hitrim znamenjem z možem s kito, ki pa nosi kitajsko obredno obleko le kot nekako krinko.

„Sifo,“ mu tiho zašepne, „naš srčni zapovednik; snidemo se pri mandarinu Kumuju!“

Poslanca peljejo v spremstvu častne straže v notranjo trdnjavo. Pri velikih obrednih vratih Negomon ju sprejme dvorni uradnik, ki izroči najprej Francoza o. Hoangu in spremi nato namišljenega Kitajca osebno v palačo.

O. Hoang, ki je skoraj gotovo še sedaj v Huve tolmač francoskih pooblaščenecv, je rojen Anamit; vzgojen je bil pri misijonarjih, študiral precej časa bogoslovje v nekem semenišču na Francoskem, in se je vrnil kot duhovnik v svojo domovino. Francosko se je naučil izvrstno in je tako v svoji gorečnosti najvspešnejše deloval kot misijonar v teh zelo nevarnih časih, v katerih se vrši naša povest.

Prijazno pozdravi misijonar poslanca, že precej starega častnika, ki spozna takoj tako zelo zaslužnega duhovnika.

„Namen mojega prihoda,“ začne častnik, ko odzdravi duhovniku, „seveda ni ta, da bi skazal Tidiku, o katerega smrti sem

bil šele včeraj obveščen, zadnjo čast; jaz prihajam le po naročilu admirala Kurbeta, da naznanim vladi zadnji pogoj miru, ki se glasi: Vsi zarotniki se morajo nemudoma izgnati, dežela pa naj se loči od Kitajske in naj stopi brezpogojno pod varstvo Francoske.“

„Niste mogli priti v ugodnejšem času s svojimi zahtevami nego ste prišli,“ odvrne o. Hoang. „Nastopati morate z vso odločnostjo in mislim, pripravili bomo dvor presojevavcev do tega, da ne potrdi princa Dikdika, ki je še bolj krut kakor je bil njegov stric, ampak da potrdi dobrohotnega Hiphoja, da se tako vzdrži mir.“

„Anamski kristjani bodo Francozom še hvaležni, da jih hočejo ti ščititi s svojo močno roko,“ opomni častnik.

„Anamski kristjani Francozov niso klicali na pomoč in Francozi imajo tudi druge namene, ne pa ščititi kristjanov,“ odvrne resno duhovnik. „Ko se je začela Francoska pred deset leti vmešavati v tokrajske zadeve, bi kmalu popolnoma uničila katoliško misijonsko postojanko v Tonkingu, in bojim se, da se kaj takega ne pripeti tudi tu v Huve. Toda ker ste že tu, vas nočem poditi odtoč. Zato poskusimo, da s pomočjo presojevavcev ne zasede prestola kruti Dikdik, ampak Hiphoja, ki se kaže prijatelja kristjanom; in ker se namere Francoske strinjajo z našimi željami, pričakujem od vas, da prisilite presojevavce do tega koraka.“

Poznej vam razložim naš položaj. Toda sedaj se prične slovesnost kakor naznajajo bobni. Kristjani se je vdeleže le v toliko, v kolikor je samo posvetna slavnost.“

Častnik gre z duhovnikom na nek vzvišeni prostor, od katerega se vidi na ves široki trg pred Negomonskimi vrati, torej tudi veličastni mrtvaški izprevod, ki se je pravkar začel pomikati iz notranjih prostorov palače. Trg, obrežje, široki most in vse ceste v obližju trga so zastavljene z vojaki. Francoz se ne more vzdržati, da ne bi izrazil svojemu spremljevalcu začudenja nad krasnim, resnično cesarskim prizoriščem. Toda takoj obrne vso svojo pozornost na izprevod sam, ki se je začel polagoma pomikati po trgu. Spredaj koraka krdele služabnikov vsi opravljeni v belo¹⁾ obleko, kakor sploh vsi vdeleženci mrliškega sprevoda; ti nosijo v rokah dolge obredne pألice s pozlačenimi glavnicami. Njim sledi približno petdeset velikanških bobnov ali tamtamov, katerega vsacega nosita dva moža na kolu na ramah; dva druga gresta poleg njih in eden od teh dela senco s solnčnikom, drugi pa udarja od časa do časa po bobnu. Tem bobnarjem se pridruži od neke stranske poti cesarjeva telesna straža, na čelu ji general na konju in ves v zlatu in srebru; poleg njega korakata njegov nosivec meča in neizogibni nosivec

¹⁾ Bela barva je žalna barva pri vzhodnih narodih in ne črna kakor pri nas

solnčnika. Sulice, meči in puške se kar blišče v solncu, veter se pa poigrava z brezštevili-
nimi zastavami in zastavicami. Francoski
častnik se nalahno nasmehne, ko zagleda
te vojake, zlasti še, ko pride mimo oddelek
topničarjev s topovi, ki jih vlečejo vojaki
sami. Dvajset bogato opravljenih vojnih slo-
nov z najvišjimi vojaškimi mandarini na
hrbtu pa zaključí izprevod vojakov.

Za vojaki pride drugi prav tako čudni
oddelek izprevoda : veliko krdelo služabnikov
v palači. Vsak od teh nosi visoko, ozko
desko pokoncu, ki je pobarvana z loščem
in ima zapisane velike zlate črke.

„Naslovi in čednosti ranjcega,“ razlaga
o. Hoang svojemu tovarišu, „njegovi junaški
čini in hvala sodobnikov in potomcev so
napisani na teh deskah! Tu je n. pr. za-
pisano: ‚najbolj pravični‘, tam: ‚najbolj modri‘,
tu: ‚najbolj milosrčni‘, ‚najboljši‘, ‚rešitelj svo-
jega naroda‘, ‚premagavec vseh hudičev‘ itd.“

„Tu imajo v mislih seveda ‚zapadne
hudiče‘,“ reče častnik z nasmehom. „Je li
tudi kje zapisano število ubogih kristjanov
in srčnih oznanjevalcev sv. vere, ki jih je
dal krutež umoriti, in krščanskih vasi, ki jih
je požgal? Toda čemu pa nosijo te zmaje,
kače, tigre, leve, naslikane tu na papirju?“

„To so podobe hudobnih duhov, ki jih
je premagal Tidik, in tamkaj za temi so
podobe premaganih sozračnikov, ki jih je
potolkel on ali njegove čete.“

„Zelo laskavo za nas! In tam, ali ni to naš vrli Rivière, ki so ga pred Namdinhom umorili zarotniki?“

„Seveda, saj se glasi tako podpis.“

„Tu imamo torej dokaz, da te roparske druhalci izvršujejo svoje čine po vladnem naročilu! To si dobro zapomnim in porabim ob priliki. Toda tamkaj, kaj se pa tamkaj premika, neka čudna stvar na ramah dvanajsterih nosivcev — ladja iz zlatega in svilnatega papirja z jambori, jadri in praporji?“

„To je ladja, ki naj pripelje dušo Tidikovo čez reko na drugem svetu. Stari Grki in Rimljani so nekaj podobnega verovali. V onih krasno okinčanih omarah, ki jih nesô pred ladjo in za ladjo, pa je kadilo, katerega zažgô pred podobami pradedov; te podobe nesejo visoki kronski uradniki tamkaj pod baldahini. Slede jim budisti, ki jih tudi javno priznavajo poleg domače vere v duhove in kitajskih sekt. Le krščanstva nočejo trpeti.“

„Francozi bôdo vaši rešitelji,“ reče častnik in se ozrè zaničljivo na budistiške bonce, ki gredô pravkar mimo njih. Pravi capini v rumenih umazanih oblačilih in vsi plešasti plešejo spredaj, se spakujejo in tulijo s hripavim glasom žalostinke. Godci s cvilečimi piščalkami in drugimi godali korakajo za temi; nato gre vse polno budovih malikov sedê ali ležê, in sadje in cvetlice na posebni nosilnici. Oddelek zaključuje tropa višjih

boncev slavnostno oblečenih, za katerimi korakajo mnogi častivci Bude.

In sedaj pride zadnji oddelek, najbolj zanimivi izmed vseh, pravi pogreb. Konj, ki je bil ranjemu najljubši, osedlan in ves v najlepši opravi, gre spredaj. Za njim koraka pokojniku najljubši slon, krasna žival odeta z zlatimi odejami. „Slonov mandarin“ — tako se zove prvi minister v Anamu — ga vodi. Za praznim prestolom na živalskem hrbtu čepita dva služabnika eden z zaprtim solnčnikom, drugi z razvito cesarsko zastavo. Nato pride skoraj pet metrov visoka bogato okinčana častna deska, ki so jo nosivci z veliko težavo spravili pokoncu skoz vrata palače.

„To je takozvani kraj sreče,“ razlaga o. Hoang tujcu. „Napis na velikanski deski ga opisuje. In glejte, oni dolgi kos dragocene svile, pod katerim gredo cesarjeve žene zakrite in z žalnimi zastavicami v rokah, je v zvezi z dragoceno pozlačeno in zrezljano krsto, ki je nesô pravkar iz notranje palače. V krsto, menijo, se je naselila Tidikova duša, in svilnati kos predstavlja pot v kraj sreče.“

Zopet slede godci, bobnarji in trobentači, ki d'elajo tak ropot, da kar gluše ušesa, in potem s kinčem in zlatom preoblečena velikanska omara, ki jo nosi 24 mož in v kateri se nahaja cesarjevo truplo. Spremljajo jo cesarski princi na čelu jim Dikdik. Njim sledi množica ostalih žalujočih.

Skoraj dve uri se je že pomikal izprevod brez presledka skoz velika častna vrata Negomon, ko reče o. Hoang svojemu tovarišu, naj se mu pridružita:

„Tu je nekaj kristjanov, v katerih bližini hočeva biti midva.“ Kot konec izprevoda sledi le še druga polovica telesne straže.“

Naša znanca stopita med množico. Pred njima gre vdova mandarinova z našim prijateljem, pažem Francem in O. Hoang pripoveduje častniku, zakaj ima deček lice tako zateklo. Tako pridejo do vhoda v krasno pagodo, ki so je zgradili v spomin Tietrija, očeta Tidikovega in prav tako krutega preganjavca kristjanov. Mrtvaški izprevod gre skoz najkrasnejšo dvorano te pagode. Stebri, tramovje, strop, vse je razkošno narejeno; povsod žive barve, preslégasto delo, svetlo zlato. Posebni okraski so steklene omarice na stebrih in v njih rdeče koralde, neprecenljive vrednosti pri Anamitih. Še celo Francoz vsklikne ves začuden pri pogledu na ta kras.

Truplo Tidikovo nesô nosivci na svojih ramah sredi po pagodi in je postavijo na tla nasproti pradedni plošči njegovega očeta; med obema stoji žrtvenik, na katerega pokladajo mimoidoči kadila.

Ena izmed zadnjih gruč pridejo kristjani do žrtvenika in hočejo mimo; toda mandarin obredov jih vstavi in zahteva od njih, naj z drugimi vred darujejo duhovom

Tietrija in Tidika. A kristjani se odločno branijo. Vendar uradnik se ne prerekva mnogo ž njimi, temveč kar prime za roko dečka, ki hoče poleg matere mimo oltarja, in zakriči:

„Kaj, vi izdajavski psi nočete žrtvovati? Takoj vrzite kadila na žrtvenik, če vam je ljubo življenje. In ti, dečko, začni, ali pa te poščegetam s kleščami!“

„Raje umrjem nego žrtvujem!“ odvrne srčno paž.

„Kristjani časte svoje kneze in so jim pokorni, molijo jih pa ne,“ pripomni o. Hoang ter pristopi hitro k dečku in stegne svojo varno roko nad njegovo glavo.

„Prokleta stvar,“ reče mandarin svojim tovarišem in kraljeviču. „To je tolmač zapadnih hudičev in stoji pod njihovim varstvom!“

„In če ga ščiti tudi milijon hudičev, on in vsi kristjani morajo darovati kadila mojemu stricu in mojemu pradedu! Nočejo? Potolčite jih! Vrzite jih v ječo! V plačilo za to, da motijo slovesnost, naj pretrpe najhujše muke!“ kriči Dikdik.

Zamanj skušajo drugi principi in mandarini pomiriti besnega cesarjeviča. Z golim mečem se vrže na duhovnika in bi ga kar preklal, ako ga ne bi častnik zadržal s svojim mečem. Takoj nastane splošna zmešnjava; vojaki potolčejo kristjane, jih zvežejo in vlečejo proč odtod, s poslancem in tol-

mačem bi se isto zgodilo, ako bi teža ne zabranili nekoliko treznejši mandarini. V njih spremstvu gresta moža v bližnje poslopje, kjer jih prosijo, da naj ostaneta toliko časa, dokler ne prideta po končanih slovesnostih pred dvor presojevavcev. Z okna pa gledata moža na Tidikov grob in vidita, kako polagajo mrliča notri.

5. Dvor presojevavcev.

Pozno popoldan po pogrebu se je zbral ves dvor cenzorjev ali presojevavcev v veliki dvorani cesarske palače. V ozadju te dvorane je stal pod bogatim baldahinom iz zlata in svile na vzvišenem prostoru, do katerega se je prišlo po mramornatih stopnjicah, prestol, ki se je kar svetil od krasnih biserov in dragocenih kamenov; bogato tkane preproge so bile za ozadje. Dasi je prestol prazen, se vendar priklonijo pred njim vsi dostojanstveniki po vrsti, predno gredô na desno in na levo v polukrogu k svojim nizkim sedežem. Dvor cenzorjev namreč sestoji iz državnih ministrov in precejšnjega števila slavnih pravnikov in učenjakov, ki naj potrdijo ali pa zavržejo prestolonaslednika, katerega je določil ranji cesar.

Ko že vsi sedé, vstane mandarin slonov, ki ima kot prvi minister predsedstvo, in vpraša mandarina obredov, ali so vsi navzoči in ali so vrata zavarovana. Ko mu ta oboje

potrdi, vpraša dalje najstarejšega pravnika, ali je dvor presojevavcev torej pravilno zbran in ali imajo njegovi ukrepi moč in veljavo.

Starček počasi vstane in odvrne:

„Pred seboj vidim prevzvišenega mandarina slonov in njegova tovariša; pred seboj vidim tudi šest velikih mandarinov, ki čuvajo nad obredi, nad arhivi, nad vojsko, nad zakladom, nad pravičnostjo in nad zgradbami na suhem in na morju; pred seboj vidim moje učene tovariše, ki so dosegli najvišje postavoznanje: triendin (zbor cenzorjev) je polnoštevilen in praviloma sklican in kar on ukrene, ima postavno moč.“

Vsi mu pritrujejo, predsednik pa nadaljuje:

„Prvo vprašanje, ki naj ga reši slavni triendin, je torej vprašanje, ali naj po volji ranjega Tidika zasede prestol njegov nečak, princ Dikdik, ali ne. Le najbolj tehtni vzroki nas morejo privedi do tega, da ga po anamskih postavah ne potrdimo. Torej čujte, en vzrok vam jaz navedem: Francoski poslanec nam je zapretil z vojno, ako potrdimo Dikdika; vzrok temu je, ker je princ javno pripoznal; da sovraži Francosko, in ker je v pagodi grdo nastopal proti kristjanom in proti poslancu.“ Med zbranimi nastane šum. „Na drugi strani se je pa Kitajska izrekla, da nam ona napové vojno, ako zasede anamski prestol, ki ga smatra še vedno sebi podložnega, princ, ki je prijatelj Francozom ;

in kakor vse kaže, bodo vstaši v zvezi z veliko večino naših mandarinov povzročili meščansko vojno proti vsakemu prijatelju Francoske. Kaj je torej vaše mnenje? Filin, vi ste najstareji, podučite nas!“

Starec, ki je že prej govoril, vstane in začne slovesno govoriti: „Veliko starost sem že dočakal kot zvest služabnik svoje domovine. Poslušajte torej moj nasvet, ako se vam tudi ne bo zdel prijeten. Jaz vam pravim: Dikdik ne sme vladati Anama! To vam pa pravim brez ozira na francoske zahteve. Dikdik še samega sebe ne zna vladati, kako naj potem zapoveduje drugim? Taki možje so že mnogo zla povzročili naši deželi. Volite raje milega Hiphoho, katerega že ime naznanja mir in edinost.“

Nekaj zbranih, ki so posebno razgorčeni, začne kar glasno godrnjati: „Starec je podkupljen!“ „Starec je prikrit kristjan!“ „Izdajavec!“ in podobno se čuje iz njihovih ust in le s težavo napravi predsednik mir, starec pa nadaljuje:

„Jaz nisem podkupljen izdajavec, pač pa sedé tu med temi, ki mi to predbacivajo, ljudje, ki sprejemajo kitajski denar in se bratijo z vstaši. Jaz prav dobro vem, da je tu general Sifo! Jaz tudi nisem kristjan, dasi moram priznavati, da kristjane nikakor ne smatram izdajavcem. Njih nauk sem preštudiral; seveda mi je mnogo nerazumljivega, kar morajo oni verovati; toda njihovi nauk

o nравnosti je svet nauk, bolj svet nego konfucijev, največjega našega učitelja. In kar mi najbolj ugaja pri kristjanih, je njihovo življenje in njihova smrt. Spoznal sem jih kot dobre, zveste državljane in tudi najhujše preganjanje jih ni pripravilo do tega, da bi se nam uprli. Vi pravite: To je tuja vera, zato jo moramo zatreti. Ali pa nista tudi tuji veri Konfucija in Laoca, ki izhajati iz Kitajske in ju pripoznava večina učenjakov? In ali ni prišla vera v Budo, katero ima skoro vse naše ljudstvo, iz Indije? Zatrite tudi te vere kakor hočete zatreti krščanstvo, ako hočete biti dosledni in pripoznavate staro anamsko vero v duhove-zaščitnike za edino opravičeno. Videli bomo, pretrpé li častivci Bude in učenci Konfucija smrt prav tako potrpežljivo, kakor sem videl to krščanske vojake, in tako srčno, kakor sem videl krščanske otroke!

Kruto preganjanje kristjanov je povzročilo vse to zlo v Anamu. Prenašajte kristjane tako kakor druge, in vladal bo mir v deželi in zunaj dežele. Kitajska, ki je bila vedno nevarna naši neodvisnosti od časa cesarja Kublaja Kana (1280), se nas ne bo upala napasti, ako imamo take zaveznike kot so Francozi. Francozi so pred sto leti rešili cesarja Galnuga iz rok vstašev; Francozi bodo tudi nas rešili iz rok vstašev, teh roparskih druhalij, ki so nam jih Kitajci poslali na glavo. Držimo s Francozi sklenjene

pogodbe, bodimo pravični napram kristjanom in Anam bo videl še krasne čase; drugače pogine v lastni krvi.“

Ta govor Filinov ni ostal brez vtiska na zbor cenzorjev. Marsikak nasproten glas se je že čul. Minister obredov se je hudoval nad kristjani, vojni minister nad Francozi; toda bila je to manjšina in zvitemu boncu se je posrečilo zbor pripraviti do tega, da so sklenili nekaj tacega, kar naj bi bilo obema strankama po volji. Za enkrat naj se voli mili Hiphoja, prijatelj Francozov. Svoj čas, ko se vrnejo francoske vojne ladje domov, ga vzamejo bogovi — pri tem pokima Hiphojevim sovražnikom — že k sebi in hrabri Dikdik zasede še vedno lahko prestol svojih pradedov ter uniči vse kristjane. Medtem naj se vojni minister bolj oboroži in naj skuša pod pretezo skupnega boja dobiti od Francozov kolikor mogoče veliko pušk, topov in smodnika.

Ta predlog sprejmô skoraj enoglasno. Takoj pozovejo Dikdika pred zbor presojevavcev. S svojimi pristaši je čakal v sijajni praznji obleki v sosedni dvorani, popolnoma prepričan, da zasede brez kakih ovir anamski prestol. Toda že to, da mora toliko časa čakati, ga spravi v veliko nevoljo; ko mu pa mandarin slonov naznani sklep cenzorjev, se ves razljuti. Z golo sabljo se hoče vreči na starega Filina, ki ga ima za svojega glavnega nasprotnika, toda polegstoječi mu to zabranijo in ga razorožé.

„Cesarjevič,“ začne prvi minister, „blagor države in vaš blagor nam nalagata to dolžnost, da ste za enkrat naš ujetnik. Peljite njegovo vzvišenost v zapadni stolp!“

Na mandarinov ukaz pelje dvorna straža princa, ki se zamanj ustavlja, skoz skrivna vrata na nakazani kraj. Le nekaj minut mine po tem in visoka „rdeča vrata“ v dvorani se odprô, v dvorano pa pripeljejo v svečanem izprevodu bledega mladeniča, ki zre plašno okolu sebe; oblečen je v rumenkasto obredno oblačilo, ki je vse posuto z zlatom in dijamanti. Ko koraka po dvorani, popadejo na desni in na levi vsi služabniki in dvorni uradniki na tla. Vsi višji mandarinini pa pozdravijo prišleca s klicem:

„Živijo naš cesar, živijo Hiphoja!“ Nato ga nesô na prestol, mandarin obredov mu dene z dragocenimi kamni okinčano krono na glavo, nato popadajo še vsi drugi po vrsti pred prestol, poljubijo cesarjeve črevlje, ki sloné na pozlačenem podnožniku, in se tako poklonijo novoizvoljenemu vladarju.

„Hiphoja!“ „Mir in edinost!“ se čuje tudi od zunaj.

„Zmągali smo,“ reče francoski poslanec o. Hoangu, ko zve to novico od duhovnika.

„Da“, odvrne tolmač, ki pozna bolj svoje rojake, „če ni to le kaka zvijača.“

„Ali se mogoče bojite, da nas izdadô? No, Francozi smo pripravljeni tudi na to.

Admiral zahteva ročno zastavo. V Huve pride francoska posadka.“

„To je del vaših zahtev?“ reče o. Hoang prestrašen. „To nam natveže gotovo vojno na vrat. To krvavo poplačamo mi kristjani.“

„Mi vas bomo branili. Hkrati s to trdnjavo imamo v svoji oblasti tudi cesarja in njegove mandarine.“

„Prav to povzroči vstajo v pokrajinah in nas spravi pod meč.“

„In če mi ne pridemo v državo in traja še nadalje sedanja vlada — ste li potem varnejši? Enkrat se mora izvojevati ta boj in pridobiti zmaga krščanski veri.“

6. V zapadnem stolpu.

Kristjane, ki so se branili v pagodi Tietri žrtvovati, odvedé vojaški oddelek v štirioglati stolp, ki je bil na zunanjem obzidju trdnjave. Potoma jih bítejo in sujejo kolikor se jim zljubi, ker so vojaki kar besni od jeze, da se je po njihovem mnenju oskrunilo najlepše in najbogatejše svetišče v Anamu.

„Psi grdi!“ jih zmirja poglavar čete neprenehoma, „psi in psice! Kaj? Vi ne častite vzvišenih duhov naših cesarjev in molite psa, ki je umrl na vislicah? Saj sem videl njegovo podobo? O sramota! In okolu tega psa je bilo naslikano vse polno kristjanov, ki so si umivali svoj obraz v krvi obešenčevi.“

Takih sramotilnih podob Kristusovih in njegove vere je bilo ne le po Kitajskem, ampak tudi v Anamu vse polno in čudno je, da so se tega orožja posluževali že poganski Rimljani nasproti kristjanom, le da so mesto psa slikali osla na križ.

To strašno bogoskrunstvo napolni Franca s sveto jezo in ga boli bolj nego udarci, katere prenaša od zlobnih vojakov. Mati ga pa tolaži in pravi:

„Zadostujva našemu gospodu za to onečaščenje s tem, da njemu v čast voljno prenašava svoj križ.“

„O rad, mati. Gospod naj jim odpusti, saj ne vedô, kaj delajo.“

„Kaj pravi ta mladi modrijan?“ zakliče eden vojakov. „Mi ničesa ne razumemo, kar on razume? Tu to-le v spomin za tvojo nesramnost!“ In vojak mu da tako klofuto, da bi se deček zgrudil na tla.

„Jaz mislim, da je to paž, ki je s svojo krščansko čarovnijo uničil vso moč zdravil svetih boncev in so ga že pretepli. O da, saj se mu še vsi udarci poznajo, saj je ves rumen in moder. Ali ti to še ni zadosti? Toda le počakaj, čuvaj zapadnega stolpa te kmalu ozdravi, smo že pred njegovo palačo!“

In res zagledajo jetniki, ki pridejo pravkar skoz temna vrata notranje trdnjave, veliki zapadni stolp, najpoglavitnejšo utrdbo v trdnjavi. Dva metra debeli zid skoraj brez oknov ne vzbuja ravno prijetnih čustev

v nesrečnikih, katerim naj bo sedaj stolp bivališče.

„Le oglejte si še enkrat solnce in modro nebo,“ nadaljuje prejšnji vojak svoje zasramovanje, „tu notri ju ne vidite več.“

Težkega koraka gredô čez leseni most, ki vodi čez širok in s smrdljivo vodo napolnjen jarek, in pridejo do nizkih s težkim omrežjem zaprtih vrat. Na vojakovo trkanje in klicanje se prikaže star umazan človek, katerega nagovori četovodja:

„Odprite mi svojo kletko, prinašamo vam novih tičic. Saj imate še kaj prostora v svoji lepi vili? Sicer jih vedemo v vzhodni stolp.“

„Zakaj pa ne?“ godrnja starec. „Prostora je dovolj. Stolp je sicer poln kot jajce. Toda ti pojdejo že še notri. Če ne bodo mogli ležati drug poleg drugega, bodô pa ležali drug na drugem. Za tako lepe tičke je vedno prostora. Vendar slecimo jim najprej lično obleko — škoda je je — in preiščimo nekoliko žepe. Tako, tako! — zlato in srebro. No, tega vendar ne morejo rabiti tu notri, shranimo raje mi!“

Pri teh besedah dene zadovoljen denar v svojo mošnjo in reče potem vojakom:

„Jaz že vidim, to so kristjani; pravzaprav mi niso še tako zoprni: prvič nimam veliko sitnosti ž njimi, ker so fako potrpežljivi in zadovoljni, potem pa tudi marsikak vinar za-

služim pri njih, kajti njihovi prijatelji jih malokdaj zapuste.“

In stari ječar pahne uboge jetnike skoz vrata, katera zaklene za njimi. Ker stoji ž njimi v popolnoma temnem prostoru med debelim zidovjem, zato prižge bakljo, odpre druga vrata, ki vodijo noter v središče poslopja, in reče:

„Pazite! tu je nekaj stopnjic, ki peljejo navzdol. Posvetim vam, da pridete vsak na svoj prostor. Potem pa ne potrebujete nič več luči.“

Velik smrad iz ječe vdari prišlecem v nos in njihove oči ne morejo takoj zapopasti, kakšen je ta kraj, kamor so jih privedli, ker ne morejo gledati dobro v tej vedno migljajoči luči. Najprej zazrô nekaj spolzkih stopnjic, ki vodijo kako klaftro globoko v ječo. Na tleh se premaknejo, prestrašeni vsled tako hitre razsvetljave, žalostni jetniki, večinoma roparji in morivci. Večina od njih ima na vratu takozvani kang, širok lesen ovratnik, ki jim onemogočuje, da se na gnjili rižovi slami še stegniti ne morejo; priklenjeni so pa z verigami na oklep v zidu ali na kov v tleh. Kakih sto teh nesrečnežev leži v tej kleti, sredi katere stoji velika pravcata mlaka, ker prihajá od zidovja, ki je prevlečeno z zeleno zluzo, vedno umazana voda jarkov, ki namakajo temelj stolpa od obeh strani.

To je kraj, ki ga zazrô prišli kristjani, ko stopajo po mokrih stopnjicah v strašno

ječo, njih tovariši jih pa pozdravijo z vpitjem in preklinjevanjem, ko ukaže ječar, naj se umaknejo in prepuste prišlecem en kot. Plen, ki mu je prišel pravkar iz krščanskih žepov, ga je storil celo toliko prijaznega, da je dal prinesiti nekoliko sveže rižove slame. Potem pa reče:

„Tako, sedaj vam je dobro postlano, boljše nego zaslužite, ker ste vendar le psi in izdajavci in najmanj tako zlobni kot ti hribovski morivci, ki molijo saj anamske bogove.“

Po teh besedah gre starec po stopnjicah navzgor, posveti še enkrat z bakljo po jetnikovih glavah, zápreti najbolj glasnim, da dobe še posebej nekaj udarcev, in zapre težka vrata trdo za seboj.

Po okuženem prostoru zavlada popolna tema in polagoma se vsi še nekako pomire. Franc se pa oklene svoje matere, ki ga tiho tolaži in osrčuje.

„To ne bo trajalo večno in kmalu se bomo zopet skupaj izprehajali pod visokimi palmami in bananami v parku.“

„Ali pa v paradižu,“ odvrne deček, „kjer je še tisočkrat lepše.“ Po kratkem presledku nadaljuje. „Kajneda, v taki ječi je ležal tudi naš mali Dominik Tuan cel mesec, predno so ga usmrtili? No, on mi izprosi moči, da prenesem to, kar je tudi on prenesel. Njegov križ je na mojih prsih. Ječar, ki mi je slekel gornjo obleko, ga ni dobil.“

In deček privleče križ izpod obleke, ga poljubi in ga da še svoji materi poljubiti. Nato začneta oba moliti in sredi strahu in trpljenja v ječi jima pošlje Bog tolažbe in miru.

Popolnoma drugačni občutki so navdajali princa Dikdika, ali kakor se je hotel imenovati kot cesar, Fidaka. Kakor se spodobi njegovemu dostojanstvu ga seveda niso vrgli v ječo k navadnimi jetniki kakor kristjane, ampak odkazali so mu ves zgornji stolp za stanovanje.

Od visokih oken te sobe se je videlo krasno po okolici. Na vzhodu lepi park, v njem tutam ribnik, tam v ozadju v zelenju skrite strehe palače in pagod. Na zapadu pa še lepši razgled. Spodaj se vije v širokem krogu reka Huve, na njej stotine velikih in malih čolnov, sicer pa glavno mesto s svôjimi brezštevilnimi večina nizkimi lesenimi hišami v senci palm in banan in s svojimi 400 pagodami. Čez to pogled na rodovitno ravnino in na hribe, za katerimi se pravkar skriva popoldansko solnce, ki poljublja s svojimi zadnjimi žarki zemljo.

Princa ta pogled na čarobno pokrajino nič ne gañe. Ves izven sebe od jeze hodi s trdimi koraki po sobi gor in dol in kadar koli se ozre skoz visoka okna, ga vselej cesarski dvor in glavno mesto spomnita le na krono, o kateri je mislil, da mu je že vnaprej zagotovljena, ki so mu jo pa pravkar iztrgali

iz rok. V onemogli togoti tolče ob tla in kolne kristjane; o katerih misli, da so povzročili to njegovo nesrečo.

„Pomagajte mi vendar, vi vsi duhovi anamskih vladarjev, zlasti ti Minmang, in ti Tietri, ki sta zmočila svoje roke v krščanski krvi, in ti Tidik, ki si še na smrtni postelji proklet vse kristjane! In vi vsi bogovi, ki vam zažigamo v naših pagodah kadila, ste li v nebesih ali v peklu, pomagajte mi, da pridem na prestol! Vi vsi ste smrtni sovražniki tega tujega boga; ne gre se le za moje kraljestvo, gre se tudi za vaše kraljestvo; pomagajte mi torej, da dosežem krono! Potoki krščanske krvi in grmade gorečih krščanskih vasi vam bodo plačilo!

Tako divja princ v sobi, da se vleže temna noč nad cesarsko palačo in nad glavno mesto. In še potem hodi dolgo nemirno po sobi gor in dol. Slednjič se hoče zmučen vleči na posteljo, ko začuje korake; vrata se odprô in pri svitu plamenic vstopijo trije možje, od katerih spozna princ le enega, namreč velikega vojnega mandarina. Princ obledi in prestrašen zakliče:

„Vi prihajate od Hipoja z ukazom, da me umorite.“

„Mi ne prinašamo smrti ampak krono, cesarjevič, ako privolite v naše pogoje.“

„In ti so?“

„Zveza z vstaši in življenje in premoženje vseh kristjanov.“

„Bogovi so me torej uslišali, ko sem jih prosil pomoči! Jaz sem zadovoljen! Z dušo in telesom sem vaš!“

7. Zarota.

Stari ječar Minge, ki je peljal velikega mandarina in njegova spremljevalca po zunanjih stopnjicah na zgornji hodnik, ostane na ukaz visokega uradnika, katerega je spoznal kot velikega mandarina, za stražo pri malem mostu, ki veže oba zgornja nadstropja v stolpu. Veliki mandarin pa potegne vzdružni most navzgor, da jih ne bi nihče mogel poslušati. Komaj stopijo nočni obiskovavci v prinčevo sobo, že dene ječar desko čez vrzel, se splazi tiho do vrat in skuša zvedeti, kaj ima mandarin z njemu neznanima spremljevalcema opraviti pri jetniku. Kakorkoli pa nopenja svoj posluš, razgovora ne more popolnoma umeti, ker govoré vsi z zamolklim glasom.

„Prokleta,“ začne godrnjati, „moja stara ušesa postajajo od dne do dne bolj gluha. Ne morem jih razumeti, in vendar se ne gre ravno za kako malenkostno stvar. Stavim mojo sivo glavo, da je to, kar obravnavajo ti trije s cesarjevičem, vredno svojih deset tisoč goldinarjev, ako zvedô prava ušesa. Ali naj pokličem mogoče kakega hlapca? Ne, ti so preneumni in bi lahko delali tudi na svoj račun. Toda ali ne bi bil fantek,

ki so mi ga danes pripeljali, sposoben za to; tega imam popolnoma v svoji oblasti.“

Ko tako govori sam s seboj, pride hitro po deski nazaj in gre po stopnjicah navzdol. Par trenutkov kasneje stopi z gorečo bakljo v ječo spodnjega nadstropja in zbudi malega dečka iz spanja. Franc sprva ne ve, kje je in kaj mu hoče možakar; toda starec ga pusti nekoliko časa pri miru, da zbere svoje misli. Komaj mu pa zamore nato mati v vsej naglici narediti znamenje sv. križa na čelo in se v kratkih besedah posloviti od njega ter ga nekoliko izpodbuditi, že ga vleče ječar po spolzkih stopnjicah navzgor in nekaj trenutkov potem stojita pred stolpom. Sveži, čisti nočni zrak, ki dečka kar na novo poživi, ker prihaja on iz tako zaduhle in smrdljive ječe, ga hitro spravi k zavesti, ječar mu pa na kratko pove, zakaj je prišel ponj.

„Gre se mogoče zato, da se zabrani veliko prelivanje krvi“, reče dečku, ko ta nekoliko pomišlja, ali naj usliši ječarja, ali ne. „Najbrže sklepajo tu notri zaroto proti cesarju, ki ga hočejo umoriti; slišal sem cesarjevo ime, četudi družega nisem razumel — toda kratko in malo, ako me ne ubogaš ali mi le eno samo besedico zamolčiš, te lastnoročno zadavim.“

Franc se uda in reče, da hoče storiti vse, kar je le dovoljeno, ječar ga pa pelje tja, kjer je sam prej poslušal, in mu zabičuje v glavo: „Tako dečko, zdaj pa le napni

svoja ušesa. Ko pridejo možakarji vun, se pa hitro skri tu sem pod tale top; jaz bom že čul v tvoji bližini.“

Nato se starec odstrani, deček pa še vedno premišlja, kaj mu je v teh razmerah dolžnost storiti. Tedaj pa začuje iz sobe besede, ki obrnejo vso njegovo pozornost nase. Pravkar govore o tem, kako bi zatrli kristjane. Previdno se mora začeti, se čuje prvi glas. Mandarini vseh občin morajo po ukazu svojih predstojnikov sestaviti popoln seznam vseh kristjanov in onih, ki jih imajo na sumu, da so ali hočejo postati kristjani, če je pa kje kak mandarin kristjan, se ga mora takoj odstavi in na njegovo mesto naj pride kak domoljub. V enem mescu imamo lahko natančni seznam vseh izdajavcev, potem se pa pravi, kar nadnje istočasno in brez prizanašanja. Mož, ki je do sedaj govoril in v katerega glasu je spoznal deček velikega vojnega mandarina, vpraša tu svoje tovariše, so li zadovoljni s tem predlogom. In eden mu reče takoj da, drugi pa meni, da je ta načrt preneroden in prepočasen; en mesec se ne more čakati, ampak takoj se mora začeti. Ko začne glavno mesto, se uprô tudi druga mesta in pokrajine, saj so skoraj brez izjeme vsi mandarini dobri domoljubi. Misijonska pošaja v Huve se prva zažge, in to bodi znamenje, da naj se zažgô vse druge krščanske hiše po celi deželi, in tuji misijonarji naj se najprej pomore, da se nato

lahko uničijo vsi njihovi pristaši. Ko pokažemo tako Francozom v naši lastni deželi, kdo je tu gospodar, se nam tudi pravih Francozov ni bati, ker ne bodô mogli s svojimi težkimi železnimi ladjami v deželo. Govornik torej meni, naj se prične z vstajo čez osem dni v Huve, ko bo ravno polna luna. Medtem združi svoje čete, ki so raztresene po severnih pokrajinah, in naznani ta sklep poglavarjem divjih hribovcev, ki so vedno pri rokah, kadar je treba kaj ropati, moriti in požigati.

„Vi, veliki mandarin,“ nadaljuje govornik, „začnete v trdnjavi. Če ta pade, potem smo gotovi zmage. 2000 mož mojih vstašev je oddaljenih le kakih tri dni hoda; ž njimi napadete nenadoma posadko, ker se najbrže ne pridruži vstaji. Nato obkoljite palačo, prisilite Hiphoja, da se zastrupi, in naš slavni cesarjevič Dikdik zasede prestol svojih očetov.“

„In kakor hitro imam moč v svojih rokah,“ se oglasi Dikdik, „dam vse kristjane pomoriti. Jaz sam napadem na čelu vstašev prokleta misijonsko postajo v glavnem mestu in obglavim lastnoročno krščanskega višjega duhovnika in njegove sodruge. In kakor je dejal hrabri vodja vstašev, naj bo švigajoči plamen na krščanskih hišah in svetiščih v Huve vsem mandarinom bližnjih mest in vasi znamenje, da naj začnô tudi oni uničevati z ognjem in mečem vso to izdajavsko so-

drго. Menim, da v osem in štiridesetih urah ne bo več nobenega kristjana v Anamu.“

Deček, kateremu ni ušla niti besedica tega govora, se kar strese, ko vidi, da vsi glasno pritrjujejo pravkar izgovorjenim besedam. Medtem se posvetujejo še o nekaj drugih malenkostih. Eden predlaga n. pr. da naj vodja vstašev obkoli sto njegovih mož pri enih vratih in naj jih pelje kot ujetnike v trdnjavo; v določeni noči jih potem on sam oboroži in napade ž njimi stražo pri drugih vratih. Po kratkem razgovoru se sprejme ta predlog. Nato začnô obravnavati vprašanje, ali bo dovolj, če pomorè le samo krščanske može ali naj pomorè tudi krščanske žene in otroke. Veliki mandarin in stotnik hočeta vsem prizanesti, ki zataje tujo vero; cesarjevič in vodja vstašev sta pa zato, da se vniči vsa ta „gadja zalega“, kakor zoveta kristjane. Za čas, kdaj naj začnô, določijo tisto noč, ko bo prihodnja polna luna; takoj ko pride mesec tako visoko, da ga zagledajo nad vrati, se morajo ta vstašem odpreti, ki bodô v zakritih čolnih čakali tega trenutka. Nato zahteva princ, da se pomore tudi vsi njegovi nasprotniki v triendinu: stari Filin in nekaj družih. Slednjič želi še, da mu naj takoj pomagajo ubežati. Temu nasproti pa vsi naglašajo, da je veliko bolje, ako hočejo izvršiti ta načrt, da ostane cesarjevič teh par dni do polne lune jetnik v stolpu; ako on ubeži, vzbudi v Hiphoji vsim ne-

ljubo sumnjo. Dasi nerad se princ vendar uda in zarotniki se ločijo.

Komaj se Franc skrije po ukazu ječarjevem za določeni top, že pridejo mimo njega vsi trije zarotniki. Nehote se skloni še bolj globoko, a udari z glavo ob neko desko; vodja vstašev sliši ta šum, ki nastane pri udarcu, potegne svojo sabljo iz nožnice, udari ž njo v temni kot in vpraša:

„Kdo je tu?“

„Nihče,“ odvrne veliki mandarin. „Najbrže kaka podgana, ki jih je vse polno v tem stolpu. Vzdižni most je vendar pokoncu in stari ječar je tudi še na straži.“

Franc se trese kot šiba na vodi, ker mu je zažvižgala sablja tik mimo ušes, in vzdihne zaupljivo k svojemu angelju varuhu, nezaupni vojak pa še vedno godrnja: „Jaz mislim, da bo tu kaj več nego podgana,“ in hoče še enkrat udariti v kot, toda tovariša mu ne dovolita tega, češ da je že pozno in da morajo torej hiteti, da jih kdo ne vidi. Dečku se pa kar odvali kamen od srca, ko jih zasliši stopati po stopnjicah navzdol. Spodaj pred stolpom se ločijo; stotnik gre na svoje mesto, veliki vojni mandarin in vodja vstašev gresta pa okolu trdnjave, da bi se videlo, kot bi hotela nadzorovati straže, v resnici pa zato, da razloži veliki mandarin svojemu tovarišu ves ustroj utrdb na trdnjavi.

Ko mine paža strah, premišlja, kaj naj sedaj stori; in zmisli se, da bi ušel in tako

posvaril misijonarje ali cesarja. Toda vzdizni most je potegnjen navzgor, in če bi tudi prišel iz tega stolpa med notranje in zunanje zidovje, kako naj pride skoz dobro zastražena vrata v Huve ali k cesarski palači? Ali naj skoči mogoče v bližnjo reko in jo preplava? Srčnosti zato mu ne manjka; toda on spozna, da mu za kaj takega nedostaja moči. In ko tako premišlja, sliši, kako spušča ječar mali vzdizni most doli; zato sklene, da mu saj to pove, kar je čul o napadu na trdnjavo in o nameravanem umoru cesarjevem.

„Ako se jim tu prekriža njihov načrt,“ sklepa popolnoma pravilno, „tedaj se tudi kristjanom ni ničesar bati od zarotnikov.“

Starcu pove torej v njegovi sobi, v katero ga je peljal in zaklenil vrata za njim, dan in uro začetka vstaje, imena glavnih zarotnikov, način, kako napadejo vstaši trdnjavo in se je polaste, sploh vse, kar je čul o tem kosu načrta. Starec izbuli oči in večkrat vpraša dečka, je li vse prav razumel, ter poskusi, ali ima res tako dober posluh. Na prošnjo, naj ga nemudoma vzame seboj k cesarju, da skupaj naznanita vso stvar, pa odvrne:

„In plačilo naj torej delim s teboj? Ne, dečko, to hočem imeti sam. Sedaj pa le nazaj v svojo kletko! Toda poslušaj me: če zineš le besedico od tega kar si čul, zadavim pred tvojimi očmi tvojo mater, tebe pa mučim do smrti, kakor še ni bil zlepa

mučen kak človek. Si li čul? Torej nazaj v kletko!“

Kmalu na to leži deček zopet v ječi, toda sedaj ne poleg svoje matere, ampak daleč proč v nasprotnem kotu ječe poleg hribovskega roparja privezan na isti kol.

8. Vmesni dogodki.

Proti večeru naslednjega dne dobimo paža Luja v vrtu njegovega starega strica, modrega Filina, ki je stanoval v enem onih mandarinskih poslopij, katera se nahajajo v cesarskem parku tutam skrita v grmovju. Filin ljubi nad vse vrtnarstvo in je goji skoraj ves prosti čas. Še sedaj v svoji visoki starosti je domala cel dan med grmovjem in cveticami in raznimi drugimi nenavadnimi rastlinami ter trdi, da se ima le temu zahvaliti, da je dosegel tako visoko starost, ker je vedno v vrtu na svežem zraku. Ob strani svojega pravnuka hodi počasi po vrtu in popravlja vedno kaj tu pa tam; pokaže mu tudi krasno cveteče vrtnice, katere je dobil večina po posredovanju misijonarjev iz Francoskega.

„Ko zaide solnce, mi jih moraš še enkrat zaliti,“ reče Luj. Nato mu pokaže lepe modre japonske lilije in sredi med njimi čudovito metoniko, najkrasnejšo lilijo sploh, ki razvija pravkar svoje zlatorumene čašne liste.

„Tudi ta je iz daljne tuje dežele. Doma je na gorah onkraj Indije, v Afriki,“ razlaga dečku. „Dotakniti se je ne smeš! Dasi je krasna, je poleg tega tudi zelo strupena. Vedi torej, da ni vse zlato, kar se sveti!“

Deček pripomni, da lilija ne raste na svojem lastnem stebelu, ampak da se ovija okolu sosednjih rastlin. „Tudi to naj te spominja resnice: Kakor potrebuje ta lepa lilija, kraljica vseh lilij, podpore, tako potrebujejo tudi vladarji podpore, da morejo razviti svojo moč in slavo. — Kako ti kaj ugaja služba pri našem novem cesarju?“

„Mnogo bolj nego pri ranjem Tidiku. Pred tem sem bil vedno v strahu in trepetu, Hiphoja je pa tako mil in ljubeznjiv. Jaz sem ga že nekaj prosil: mojega prijatelja Tuana naj reši iz ječe in naj ga zopet vzame med svoje paže!“

„To je bilo lepo od tebe, pa ne modro. Zakaj nisi mene prej vprašal? In kaj ti je odgovoril cesar?“

„Nad mojo prošnjo ni bil še tako nejevoljen; dejal je pa, da hoče prej vprašati svoje svétnike. Mali Tuan in kristjani so s tem, ker so se branili žrtvovati cesarjevim duhovom, zelo žalili javno mnenje in on se ne upa jim že zdaj odpustiti. Zdi se mi, da je zelo boječ. Nato me vpraša, ali sem mogoče jaz tudi kristjan. Jaz mu pa odvrnem, da ne, pristavim pa, da sem po Tuanu dobro

spoznal krščansko vero in da je ta jako lepa in dobra.“

„Ti si nakoplješ še nesrečo na svojo glavo s svojo odkritosrčnostjo, name pa vržeš sum, da sem prikrit kristjan. Ali te o tem ni ničesar vprašal?“

„Da, toda dejal sem mu, da me ti zadržuješ postati kristjan. Nato mi ukaže, naj mu kaj povem o krščanskem nauku. In pravil sem mu skoraj celo uro in še več, da verujejo kristjani le v enega Boga, ki je vstvaril nebo in zemljo, ki vlada v nebesih in ga moli nebroj angeljev, katerih nekateri so se mu uprli in bili za kazen vrženi v večno brezno; povedal sem mu tudi, kako je Bog ustvaril ljudi, da bi zasedli v nebesih sedeže nezvestih angeljev in kako jih je postavil v lepi paradiz in jih je hudobni duh zapeljal v greh, da je prišla tako na svet smrt in vse zlo. Tu je vse voljno poslušal. Ko mu pa nadalje povem, da je Bog poslal svojega edinega Sinu na zemljo v odrešenje vseh ljudi, in da je bil ta, kakor učé kristjani, rojen v hlevu in umrl na križu, mi tega ni hotel verjeti. Da, je dejal, božji Sin bi moral biti rojen najmanj kot cesar anamski ali še bolje kot cesar kitajski.“

„In kaj si mu ti odvrnil na to?“

„Kar mi je nekoč rekel Tuan, ko sem mu prav tako ugovarjal, kakor sem slišal že prej enkrat tebe: da nam Bog tako skazuje veliko bolj svojo ljubezen in da je pri-

šel zato na svet, da zadosti za naše grehe. Toda dalje me ni mogel več poslušati; klicali so ga k ženam, ki so ga hotele zabavati s svojo godbo. Dal mi je torej en zlat, rekel, da me želi jutri še poslušati, in šel potem k ženam, ki so začele takoj delati grozen šum in ropot s svojimi godali.“

„In kaj si naredil z zlatom?“

„Takoj sem tekel k zapadnemu stolpu, v katerem je zaprt Tuan s svojo materjo, in sem ga ponudil staremu ječarju, da bi me za to spustil k jetnikom. Ječar vzame denar in ga spravi takoj v svojo mošnjo. Potem pa reče, da danes ne morem v ječo, naj pridem raje drugikrat, medtem hoče dati Tuanu za ta denar nekoliko boljšo hrano. Ali pa stori tudi to, stric?“

„Teško, moje dete,“ odvrne starec in zmaje z ramami. „Sicer pa grem jutri ali pojutrašnjem sam s teboj in te spravim k jetnikom. Bo prav dobro, da vidiš z lastnimi očmi, kaj te v Anamu čaka, ako si ne izbiješ iz glave te neumne misli, da bi postal kristjan. Sedaj pa pojdiva v lopo, da mi prebereš eno poglavje iz meni najljubše modroslovske knjige Konfucijeve. Glej, solnce že zahaja in moja stara navada je, da končam dan s tem, da berem ali poslušam besede najmodrejšega vsih modrih.“

Ko sedita starec in deček v lopi, zapušča ječar zapadni stolp, prej pa še zabičuje najstarejšemu in najzanesljivejšemu hlapcu strogo

pazljivost in ga zaklinja, naj prav nikogar ne pusti h kristjanom. Ječar si je proti vsakemu običaju zavil čisto sukno okolu glave in se oblekel v boljšo, temno obleko tako, da je zaklical nek znanec, ki ga je srečal v bližini notranjih vrat trdnjave, ves začuden:

„Minge! Presneto si pa danes zal, kakor bi se ženil! Komaj sem te spoznal. Kam pa tako hitiš? h cesarju? Pa vendar nisi postal vsled svojih neprecenljivih zaslug kak pravni mandarin!“

Toda Minge se ne da motiti. Po svoji navadi gre svojo pot naprej in godrnja sam seboj: „Pravni mandarin! Jaz hočem vendar boljše plačilo. Denar mi je več kakor vse časti in službe, in to pot ne dobim malo. Le nekoliko stopim še v krčmo, da bom bolj srčan in me potem ti trije gospodje ne bodo mogli ugnati v kozji rog.“

In ječar stopi v prvo gostilno ter si dá prinesti kozarček rižovega žganja in potem še enega in slednjič še enega. Nato potegne varno iz mošnje tri sapeke, male kositrne novce s cesarjevo podobo, ter jih dá gostilničarju. Ta mu hoče vsiliti še en kozarček, toda starec reče:

„Čez eno uro mogoče. Pred seboj imam še težko pot, na kateri moram biti popolnoma pri pameti. Potem pa že lahko zvrnem še en kozarček na čast trem gospodom, ki jih obiščem.“

„Torej hodite srečno svojo pot!“ kliče krčmar za njim. Minge gre pa hitro skoz trdnjavska vrata in zavije v drevored, ki vodi do stanovanja velikega vojnega mandarina.

„Najprej se lotim tega, ki je glavar vsej zaroti,“ tako modruje možakar pri sebi. „Ko mi ta gospod plača svojo svoto, sledita njegovemu zgledu druga dva kar sama od sebe. In ko imam denar od teh treh gospodov v žepu, si najprej še premislim, ali naj vso zadevo naznanim cesarju ali bo bolj modro, da potegnem z ujetim princem in iztirjam od njega glavno plačilo.“

Medtem nastane noč. Ko pride starec v bližino palače, koraka vendar počasneje in se končno ustavi za nekaj trenutkov ter premišlja:

„Jaz sem vso zadevo dobro pretuhtal. Da bi s silo nastopil proti meni — ne, tega se ne upa; videli me bodo, ko bom šel k njemu, in skrbim tudi za to, da on to zve. Javno bo tedaj on moral priznati, da me je umoril, in bo moral zadoščati za ta svoj čin. To ga osumni in spravi njegov načrt v veliko nevarnost. Da bi me prijel in postavil pred sodnike, to se pa še manj upa. In vendar mi ni kaj lahko pri srcu. Če mladič kaj zine, me gotovo obesijo kot sokrivca; zakaj ga nisem takoj zadavil in vrgel v reko. Noben pes ne bi zalajal za njim. Ali ne bi bilo bolje, da se vrnem in prej to stvar opravi? Saj se ne mudi tako:

sedaj ne more z nikomur govoriti in jutri zjutraj ali še bolje že danes zvečer mu zamašim usta za vedno.“

S tem sklepom zbere vse svoje moči in gre hitro v palačo. V predsobi velikega mandarina se snide s služabniki, vojaki in raznimi uradniki. Srčno zahteva, naj ga takoj pusté k prevzvišenemu mandarinu, ker prihaja v neki jako važni in nujni zadevi.

„Saj me poznate, jaz sem ječar v zapadnem stolpu.“

„V zapadnem stolpu, kjer biva sedaj ujeti princ Dikdik? Se je li kaj njemu pripetilo?“

„Jaz moram govoriti le z velikim mandarinom,“ reče starec resno.

Služabnik ga torej naznani velikemu mandarinu in takoj nato stopi ječar v dostojanstvenikovo sobo. Pri slabi luči zagleda zapovedujočo postavo v bogati uradni obleki, ki sedi za mizo in zre z jako strogim pogledom na prišleca. Starcu bi skoraj upadel ves pogum. Toda plačilo, na katero z največjo gotovostjo upa, ga vzdrži pri zavesti; po običajnem pozdravu stopi pogumno k mizi in reče z zamolklim glasom:

„Vse, kar se je včeraj po noči govorilo pri cesarjeviču Dikdiku, mi je znano. Jaz bi lahko, oziroma jaz bi moral vso stvar naznaniti takoj Hiphoji. Če bi bil to storil ali če to storim, ne dam niti vinarja za vašo glavo, visokost. Toda ker sem dober človek

in spoštujem vašo visokost in bi pravzaprav tudi princa Dikdika, ki sovraži iz dna svoje duše proklete kristjane in Francoze, raje videl na prestolu, zato sem prišel sem in vas vprašam, koliko mi daste, ako molčim do prihodnje polne lune?“

Veliki mandarin izbuli oči pri teh besedah in obledi. Toda hitro se zave in reče zagrabilši bodalce ob strani:

„Grdi capin, smrt je najboljše plačilo zate!“

Minge pa odvrne:

„Poslušajte me prej, potem me pa zabodite! Jaz sem dobro vedel, da me sprejmete na ta način, zato sem se tudi preskrbel za ta slučaj. Vedite torej, ako se jaz tekom dveh ur ne vrnem domov zdrav in nepoškodovan, odda moja žena dobro zapečaćeno pisemce, ki sem ji je izročil, ministru slonov, ki zve tako, da ste me vi umorili, kar vam, vaša visokost, menda ni treba še dalje razlagati.“

Veliki mandarin izpusti bodalce iz rok in reče s prisiljenim smehom!

„Ti si pa zrel tiček in dobro bi bilo, ako te dobimo na našo stran — koliko pa zahtevaš zàse?“

„20.000 goldinarjev.“

„20.000 goldinarjev, si li neumen?“

„Zadovoljen bi bil tudi z 10.000, toda ker ljubite svoje bodalce bolj nego mene, zato zahtevam toliko.“

„Kdo mi je pa porok, da nas kljub temu ne izdaš?“

„Moja lastna korist! 10.000 goldinarjev mi izplačate takoj, drugih 10.000 goldinarjev pa šele tedaj, ko se vam posreči vaš načrt. Ali mislite, da bi dobil na dvoru več za svoje poročilo? Če bi dobil 1000 goldinarjev, bi bilo že veliko.“

Veliki mandarin pomisli nekoliko, potem pa pravi: „Dobro, ti dobiš 10.000 goldinarjev. Toda prisezi mi pri Budi in pri treh tisoč duhovih, da nas ne izdaš in da boš molčal!“

Minge bi prisegel, kar bi zahteval od njega, zato priseže tudi to. Nato dobi 10.000 goldinarjev v papirju, kakor misli on, in podpiše neko pobotnico. V resnici mu pa podtakne zviti mandarin nek drug listek, na katerega nariše svoje ime, in odpusti starca s hinavsko prijaznostjo. Komaj pa zapusti ječar palačo, ukaže mandarin dvema vojakoma, naj gresta hitro za njim in naj ga primeta, služabniku pa ukaže, naj gre h ječarjevi ženi in naj ji pokaže listek z moževim podpisom ter zahteva od nje dotično pisemce.

„Tako,“ reče dostojanstvenik, „ti si sicer zvit in premeten, toda še daleko ne toliko, da bi speljal anamskega velikega mandarina na led.“

9. Dva različna jetnika.

Ječar je šel s svojim zakladom, ki ga je trdo stiskal v svoji roki, po parku, kolikor so ga mogle nesti njegove stare noge. Slednjič se vstavi kakih sto korakov pred notranjimi vrati trdnjave in težko zasope.

„Prvi krajec mesca je že minul,“ reče sam pri sebi, „čez šest ali sedem dni bo polna luna in potem — naj se zgodi, kar se hoče! Jaz imam potem svoj zaklad na varnem. Če se mi pri cesarjeviču in pri stotniku tudi tako posreči, sem na konju. Prav dobro sem jo potuhtal, ko sem mu natvezal pravljico o zapečatenem pisemčku, ki sem ga baje pustil svoji ženi. Pri vsih bogovih, to me je rešilo smrti! Če pa zve, da je moja stara že dolgo v grobu! — No, nazadnje postane še siten, jaz pa storim še naboljše, ako takoj zapustim Huve z mojimi 10.000 goldinarji. Toda ne bodi tak strahopetnež, stari Minge! Veliki mandarin ne bo zdaj povpraševal po tvoji stari, ima dovolj nujnejših opravil. Kar sem začel, to moram tudi dognati: začetek, najnevarnejši odstavek v celi stvari, se mi je krasno posrečil. Prvo, kar mi je sedaj storiti, je, da spravim s poti krščanskega dečka; če on zine le besedico, izgubim glavo, in le mrtvi popolnoma molče. Jaz ga vzamem zopet seboj na isti kraj, kakor sva bila prej, in mu rečem, naj

zopet poslušā; potem ga nekoliko zadavim in ga pahnem iz visočine v reko. Pravzaprav mi pa mora biti fantiĉ še hvaležen; ĉe ga pokliĉejo drugi teden pred sodnike in se on zopet brani zaŹgati kadila cesarjevemu duhu, ga s klešĉami muĉijo do smrti.“

Ko si stavec s tem premišljanjem sreĉno pomiri vest, ki se mu še nekoliko vzbuja pri sklepu umoriti nedolžnega otroka, hoĉe iti svojo pot dalje; kar zasliši za seboj korake in ko se ozre okolu, vidi v meseĉini svetlo oroŹje. Hitro stopi v senco košatega drevesa in se komaj skrije za njegovo široko deblo, Źe pridejo biriĉi velikega mandarina — ti so namreĉ bili — blizu.

„Jaz mislim, da sem ga pravkar še videl pred seboj,“ reĉe prvi, ko stopita pod veje velikanskega drevesa, ki jih razteza daleĉ ĉrez cesto.

„Daleĉ ne more biti,“ meni drugi. „Le naprej! skoz vrata mora. Takoj bova zvedela, ali je Źel Źe iz palaĉe, in ĉe ne, ga tam najloŹe primeva.“

„Velja to meni?“ se vpraša jeĉar. „Nemogoĉe! Tega si on ne upa storiti. NajbrŹe love kakega zlozinca. ĉe se pa vendar drzne proti meni kaj tacega? Sam vrag naj mu zaupa! Jaz grem raje okolu in skoz druga vrata domov. Toda kaj mi to pomaga? Potem me poĉakata pri mojih hišnih vratih. Pa saj ni mogoĉe; veliki mandarin me ne

more izdati, da ne bi hkrati izdal tudi sebe in svoj načrt.“

Tako sledi vojakoma v primerni daljavi in preišlja semtertja, kaj naj stori, ako sta to res biriča velikega mandarina, ki zasledujeta njega. Do pravega sklepa ne more priti in že zagleda v mesečini pred seboj trdnjavska vrata, kar ga doide služabnik, ki hiti tudi k zapadnim vratom z listkom, katerega je ječar podpisal. Nanj se torej obrne Minge in ga vpraša, prihaja li od velikega mandarina in ali ve mogoče, kaj hočeta vojaka, ki sta prav tako hitela mimo njega. Toda komaj zine teh par besedij, že se jih tudi kesa; služabnik, ki je spoznal starca v mesečini, ga prime za vrat, ga vrže po kratki borbi na tla in pokliče biriča, ki sta medtem prišla do vrat.

V par minutah je zvezan na rokah in nogah. Zastonj obljublja biričem visoko plačilo, 10, 50, 100 goldinarjev; ti se le smejo in pravijo, da se mu ravno ne vidi, da bi premogel tako svoto, in ko hoče kričati, mu potisnejo robec v usta, ga vzdignejo in ga vlečejo po samotnih potih skoz park v vrt velicega mandarina nazaj skoz neka stranska vratica.

V oddaljenem delu tega vrta je dal dostojanstvenik grob nekega budistiškega meniha, ki je bil podoben nekakemu malemu svetišču, prenarediti v svojo zasebno ječo in nemalo njegovih sovražnikov je v tej ječi

izginilo brez sledu. V ta hram utakneta biriča tudi ječarja in zapreta težka vrata za njim, ne da bi mu odvzela vezi iz rok ali robec iz ust. Nato naznanita svojemu gospodu, da se jima je lov posrečil, in spravita veselo bogato napitnino, ki jima ni nikdar ušla pri takih priložnostih. Malo časa za tem se vrne tudi služabnik in sporoči, da Minge nima nobene žene.

„Torej me je nalagal,“ reče veliki mandarin pri sebi in sklene znebiti se tega goljufa kakor hitro mogoče.

Predno se Minge zave iz svoje nezavesti, mine precej časa; padel je namreč črez precej stopnjic v neko globočino. Huda bolečina na desni rami, na katero je priletel na trda tla, ga spravi kmalu k zavesti. Hoče vstati, toda zadržujejo ga vrvi na nogah, potem se hoče prijeti za kraj, kjer čuti bolečine, toda roke so mu zvezane na hrbtu in če se le nekoliko zgane z desno roko, začuti take bolečine, da bi na ves glas zakričal, ako ne bi imel robca v ustih. Ko spozna svoj položaj, se ga loti taka besnost, da pozabi za en čas še na svoje bolečine. Zvija se kot črv in se valja po umazanih tleh svoje ječe od zidu do zidu. Grozne kletvice, ki jih hoče izustiti, jih le nekako jeclja. Skuša tudi svojo glavo razbiti ob steni in se ves razsrdi, ker ga ovira sukno okolu glave, katerega ne more spraviti dol. Nekaj ur besni tako, potem pa pade v nekako omotico.

„Koliko časa je prebil v tej omedlevici, tega se ne ve spominjati. Ko pa pride zopet k sebi, čuti grozno žejo. Zamanj se plazi po ozki temni ječi, da bi dobil kak vrč z vodo. Tu se spomni, da je večkrat svojim jetnikom, ko so ga prosili za kozarec vode, porogljivo zaklical, naj pijô vodo, ki teče po zidu. Tedaj poskusi tudi on tako kot njegovi jetniki posrebiti gnjusno mokroto na zidu in po tleh. Toda tudi to mu onemogočuje robec v ustih; ne more ne jezika stegniti ne skleniti ustnic, ki jih pritiska na mokro steno, da bi srebal.

„Prav se mi godi,“ reče v svojem srcu. „Kakor sem jaz ravnal z jetniki in zlasti s kristjani, tako se godi sedaj meni. V tej luknji moram umreti lakote in žeje, in potem? kaj sledi potem?“

Peklenske slike, kakor se nahajajo po budistovski veri v predsobah pagod, mu stopijo živo pred oči. Tu vidi duhove zavrženih, kako jih mečkajo noge divjih slonov ali prebadajo njih veliki zobjè, kako jih trgajo levi in tigri, kako jih ovijajo strupene kače in zbadajo, kako jih mrcvarijo zmaji in druge pošasti, kako jih mučijo grozni hudiči na najrazličnejše načine. Njegova vera mu ne daje nobenega zaupanja v milostljivega boga, ki sprejme skesanega grešnika, ko se izpreobrne pred smrtjo, kakor zgubljenega sína z odprtimi rokami in tako ni nič čudnega, ako izgubi slednji vsled strahu vso pamet.

Ko je tako v svoji obupnosti cele ure besnel potem pa zopet topo ždel pred se, postane naenkrat ves vesel in začne govoriti :

„Jaz imam 10.000 goldinarjev v žepu in dobim jih še 10.000. Kaj mi to škoduje, ako sem žejen? Za 10.000 goldinarjev se dobi veliko rižovega žganja, cele reke. In če obljubim Budi polovico teh 10.000 goldinarjev, me gotovo ne pahne v pekel, ki je le za revne hudiče, ampak me vzame v nirvano! 10.000 goldinarjev! in moj prijatelj, veliki mandarin, mi da še 10.000, in cesarjevič 50.000 ali 100.000, in jaz si kupim ves Anam in bom živel v veselju in radosti. Ojoj, kako me muči žeja in kako me boli rama! Pomagajte vendar bogatemu Mingeju!“

Tako se bliža nesrečni ječar v obupu in blaznosti koncu svojega življenja, medtem pa leži naš mladi prijatelj že četrty dan v ječi v zapadnem stolpu skupaj z nekim popolnoma tujim možem. Le tedaj, ko prinesô jetnikom pri svitu bakelj nekoliko riža in vode, zamore videti v nasprotnem kotu ječe za nekaj trenutkov svojo mater. Gotovo so tudi njo privezali trdneje, tako si misli, sicer bi že zdavnaj prišla k njem, dasi je toliko jetnikov v ječi. In kako hrepeni pregovoriti le nekaj besedic ž njo! Da ve za skrivno zaroto, ki preti smrt cesarjevemu življenju in vsem kristjanom v Anamu, to ga muči; njej bi to povedal, ona bi mu gotovo dala do-

ber svet. Tako pa le moli in vidi enkrat na dan od daleč blede obličje ljubljene matere, ki ga pozdravlja in blagoslavlja; saj tako bere iz njenih ustnic, ki se na lahko pregibljejo.

Kakor hitro je izginila baklja ječarjeva in je nastala zopet tema v ječi, vzame tiho križ malega Dominika v roke, ga poljublja in moli tiho. Kljub vsej muki in vsemu strahu ga tedaj napolnjuje neka nebeška tolažba. Še celo ropar, mlad mož, ki leži ob njegovi strani, se čudi mlajšemu tovarišu, kako mirno in potrpežljivo prenaša svojo nesrečo. V začetku je kazal svojo nevoljo fantu s tem, da ga je psoval in suval. Ko pa prejme za to svojo surovost le ljubezen in dobrohotnost, se izvrši v notranjosti tega moža, ki še nikoli v svojem življenju ni doživel kaj enacega, polagoma velika izprememba. Začuden opazuje dečka in slednjič meni, da je prišel do pravega spoznanja, zakaj se vede ta mladenič tako nenavadno.

„Ti imaš neko čarovnijo, nek talisman¹⁾ pri sebi, da izpreminjaš te neznosne muke v tej prokleti luknji v prijazno tolažbo in sladkost,“ mu začne govoriti. „Ne taji mi, saj sem videl, kako si je držal v roki in poljubljal.“

„Res, tovariš, ti si prav videl; jaz imam nekaj, kar me, če se le spomnim na to,

¹⁾ Čarobno sredstvo, s katerim se odvrne kaka nesreča po mnenju poganskih narodov,

osrčuje v vsakem trpljenju, če tudi ni nikak talisman, kakor ti misliš.“

„Torej daj mi tisto sem, tudi jaz hočem biti deležen te sladkosti.“

„Tebi bi nič ne pomagalo; to pomaga le tistemu, ki verno časti skrivnost, katero predstavlja,“ odvrne deček.

„Katera skrivnost je pa to? Govori!“ In Franc Tuan začne pripovedovati roparju o Jezusu Kristusu in o njegovi smrti na križu. Mož posluša, toda sprva ne veruje mnogo, toda polagoma se začne tajati ledena skorja okolu njegovega srca. Kar je naravno dobrega v vsakem človeku, to še ni bilo popolnoma zatrto v podivjanem roparju; začne se gibati in se zbudi pod vživljajočim dihom božje milosti, ki se posluži priprostega pripovedovanja dečkovega kot sredstva v rešitev. Mož sam ni vedel, kako in kaj se je zgodilo ž njim. Ko gleda pred svojim duhom prvič podobo Križanega, ki mu jo je opisal deček potezo za potezo, kakor bi bila navzoča, mu stopi gorka solza v oči in mu kane počasi po licu v brado.

„In svetega moža so križali med dva razbojnika, praviš ti?“ prekine dečka.

„Med dva razbojnika, in oba sta ga zasmehovala.“

„O sramota! Jaz mislim, da bi ne bil tako hudoben, dasi se drži mojih rok prav tako kri kakor njihovih. — Dobri mož ju

je pa seveda preklinjal v kazen za njihovo surovost?“

„Ne, ravno nasprotno! On bi obema odpustil, ako bi se oba k njemu obrnila. Eden se je izpreobrnil, ganjen od nebeške milote in potrpežljivosti križanega Izveličarja. Pokaral je svojega tovariša in rekel: ‚Še celo ti se ne bojiš Boga, ko vendar prenašaš isto smrtno kazen. In midva trpiva po pravici, ta pa ni storil nič hudega.‘ In potem reče Jezusu: ‚Gospod, spomni se me, ko prideš v svoje kraljestvo!‘ Jezus mu pa odvrne: ‚Vedi, še danes boš z menoj v raju!‘“

Deček pomolči nekoliko; svojega tovariša je zapazil, kako ihti, in moli v svoji duši, naj Božja milost dopolni začeto izpreobrnjenje.

Po daljšem odmoru vpraša ropar, ali more tudi on upati od Božje milosti in usmiljenja odpuščenje svojih velikih grehov.

„O, gotovo,“ odvrne Franc in mu pove zgodbo o izgubljenem sinu.

„Je že dobro,“ reče skesani zločinec h koncu. „No, sedaj mi pa še podaj podobo Križanega, da jo poljubim. Jaz čutim že nekoliko one tolažbe in miru v svojem srcu, ki se razliva v tvoje srce. Za danes bodi zadosti; toda ti mi moraš še mnogo povedati, kajti jaz o krščanstvu še nisem ničesar čul v naših hribih.“

Franc je poln tolažbe in hvali Boga, da ga je v rešitev te duše pripeljal v ječo.

„Bog ravna vse prav,“ reče sam pri sebi, „on bo tudi usodo kristjanov v naši domovini tako uravnal, da bo v njen blagor, naj potem počnô njeni sovražniki kar hočejo.“

10. Odločilni predvečer.

Dan pred šcipom je bilo.

Na vse zgodaj pride stari Filin s svojim nečakom Lujem k zapadnemu stolpu in zahteva, naj ga takoj peljejo k ujetemu krščanskemu dečku; v dokaz da ima pravico to zahtevati, pokaže neko pisanje s pečatom velikega mandarina. Trikrat je bil že tu, a vselej so ga odvrnili; zdaj pa uslišijo njegovo prošnjo, ko jim pokaže pismo dovoljenje, katero je dobil prejšnji večer. Mož, ki spusti oba prišleca v ječo, se opravičuje, ker je modrega Filina že tolikrat odpodil; ječar mu je prav strogo prepovedal, da ne sme nikogar pustiti k Tuanu, naj že reče kar hoče. Zdaj ga pa že pet dni ni domov; najbrže se mu je pripetila kaka nesreča, in je v pijanosti padel v reko, kajti starec si je tuptatam včasih nekoliko preveč privoščil rižovega žganja. Kakorkoli si že bodi, na pismo in pečat velikega mandarina se ga mora pustiti v ječo. Bolje bi bilo pa vendar, da dečka pripelje gor v sobo.

„Ne, mi ga hočemo videti v ječi,“ reče Filin, prepričan, da bo zdravilno vplival na

njegovega nečaka, ki se vedno bolj nagiba h krščanstvu, pogled na nesrečnega jetnika.

Čuvaj vzame torej bakljo in jima posveti v strašno ječo. Toda komaj odpre težka vrata, že bi skoraj starec in deček omedlela pri groznem pogledu, ki se jima nudi, in pri strašnem smradu in vzduhu, ki jima vdari v nos. Filin se nehote nasloni na zid in zakrije obraz s svojim širokim rokavom, mali Lu pa glasno zakriči od strahu in preplašenosti. Zato namigne Filin čuvaju, naj zapre duri in mu ukaže, naj pripelje dečka na sveži zrak.

„Že prav,“ reče možakar smeje, „saj sem vedel, da zrak tu doli ni za vsaka pljuča.“

Kmalu na to stopi Franc Tuan pred obiskovavca. Njegovo obličje je blede in kaže še vedno znake groznih muk; toda njegove oči se mu veselo zasvetijo, ko zagleda prijatelja in njegovega prastrica.

„Hvaljen bodi Bog in njegova sveta mati, ki sta uslišala mojo molitev,“ reče vzradoščen. „Njegovo usmiljenje vaju je ravno še o pravem času privedlo semkaj. Modri Filin, stopite z mano nekoliko v stran, vam moram v vsej naglici nekaj prav zelo važnega povedati. Ljubi Lu, ti pa, prosim, počakaj nekoliko, takoj govorim tudi s teboj.“

Starec stopi z dečkom v stransko sobo, in ta mu v priprostih besedah pove načrt, ki ga je slišal iz ust zarotnikov. Filin sprva

noče ničesar verjeti. Vse mu mora še enkrat povedati in v naglici si napiše na listek imena zarotnikov in glavno njihovega načrta ter reče nato:

„Tvoje besede so resnične, ker je ravno včeraj veliki mandarin res približno 200 vstašev ujel in zaprl v severni in vzhodni stolp in deloma tudi v vodne ječe. Tudi to mora biti v zvezi z zaroto, ker je kar naenkrat izginil ječar, kakor sem ravno čul; najbrže so ga odstranili, ker so mislili, da jih edino on lahko izda. Veš pa li tudi, da te čaka ista usoda, ako nastopiš kot tožnik proti takim mogočnejšem?“

„O dobro vem. Saj so mi zapretili z najgrozovitejšo smrtjo, ako zinem le besedico. Toda ali ni moja dolžnost, da zastavim svoje življenje za rešitev cesarja in toliko nedolžnih.“

„Ti hočeš storiti to le raditega, ker je v prvi vrsti naperjena proti vam kristjanom.“

„Če bi šlo tudi le za rešitev cesarjevo, si bi štel v svojo dolžnost kot zvest paž, da žrtvujem življenje zanj, in če bi tudi ta cesar preganjal kristjane kakor Tidik.“

„Vi kristjani ste pa res čudni ljudje!“ zakliče Filin. „Toda sedaj ni čas, da bi obravnavala verske nauke. Danes je ščip; le še malo ur nam preostaja zatreti zaroto ali se pa saj rešiti. In ako stvar dobro prevdarim, bo drugo še najpametnejše. Že cela četa zarotnikov je v trdnjavi in najbolj važna

vrata imajo v svoji oblasti. Gotovo jih je zdaj že na stotine skritih na reki v svojih čolnih, drugi pa preže v bližini. Kaj naj cesar sedaj stori? Svoje najboljše vojake je poslal po reki navzdol, da zastražijo obrežje, ker se širi vest, da se bliža francosko ladjevje. Hipoja se tako ne more vzdržati; njegova zvezda, ki še nikoli ni prav posebno jasno žarela, bo kmalu ugasnila. Zanj se žrtvovati bi bilo malopomembno, skoraj neumno. Rešimo se torej sami. Od cesarja si dobim listino, ki pomilosti tebe in tvojo mater in vse druge kristjane, ki niso posipali kadila Tidiku, in vas vse pošlje v prognanstvo. S to listino pridem še pred večerom po vas, da vas popeljem iz ječe; čoln nas pričakuje; posvarimo lahko tudi tuje misijonarje v glavnem mestu še pravočasno in predno zasije polna luna na nebu, smo vsi na varnem.“

Franc molči nekoliko, potem pa reče:

„Če se nesreča res ne da več odvrniti, potem nas seveda nobena dolžnost ne more ovirati, da se ne bi saj mi rešili. Toda poskusimo prej še tole: Ura je šele osem zjutraj in do osme ure zvečer je še dvanajst ur. Ali nje moremo izročiti vstašev v severnem in vzhodnem stolpu zvestim vojakom v varstvo, vodna vrata pa damo zastražiti zanesljivemu stotniku? Seveda se mora poglavarje zarotnikov takoj prijeti in zapreti. Oh, da bi bil jaz mož in prost! Jaz bi rešil

cesarja in vse svoje verne brate ali pa zanje umrl.“

Z občudovanjem zre Filin na dečka, ki ves gori srčnosti in odločnosti.

„Da bi imel cesar samo tako zveste služabnike kakor si ti! Toda kje naj vzame zanesljive častnike, kakoršne ti misliš?“

„Jaz poznam najmanj tri in ti so: Tu, Negobin in Minam; vsi trije so kristjani, kristjani pa ne smejo biti izdajavci.“

„Negobin in Minam kristjana! In tolikrat in tako dolgo sta bila pri Tidiku, ne da bi zakrivila temu smrtnemu sovažniku njih religije le enega lasu: Jaz se vedno bolj pripričujem, da bi morali že sami politični oziri privedi našega cesarja do tega, da ne bi le trpel krščansko religijo, ampak bi ji moral biti celo naklonjen! — Jaz pohitim v palačo in bom poskušil vse, da stori Hiphoja v tem oziru hitre in odločne korake. Kmalu čuješ kaj od mene.“

Filin pripravi čuvaja do tega, da dovoli jetniku, da sme z nečakom ostati v sobi, dokler ne pride sam po svojega fanta in da pripelje celo Tuanovo mater iz ječe, ki ostane pri dečkih. Srečni trenutki, ki jih prežive ti trije med seboj! Franc pove o roparju, ki je pripravljen sprejeti krščansko vero, in vsi se vesele nad čudežnimi poti božje milosti. O zaroti ne pove ničesar; noče prestrašiti svoje matere; tudi ne more pred malim Lujem tako brezskrbno govoriti o tej stvari.

Lu pa pove, kako dober je novi cesar in kako rad posluša krščanske nauke, ki mu jih on daje in da misli ‚Hiphoja postane še kristjan‘. On sam, pravi deček, je pa tudi izpolnjeval svojo obljubo in zmolil vsaki večer pred ljubeznjivo podobo nebeške gospe z detetom v rokah molitvico, katero ga je naučil Tuan, in da je popolnoma pripravljen se dati krstiti saj takrat, ko se da cesar; kajti tako dolgo, meni v svoji priprostosti, dokler more kristjan pričakovati le to, da ga mučijo in vržejo v tako strašno ječo ali ščipljejo s kleščami, nima zato pravega poguma; vendar moli vedno, da mu izprosi nebeška kraljica tak pogum.

„To že stori,“ reče Tuanova mati; „moli le prav pobožno k Mariji!“

Tako mine ura. Tu se prikaže Filin z nekaj mandarinami in prinese cesarjev ukaz, naj se takoj izpustè paž Tuan in vsi drugi kristjani. Nad vse se tega seveda zvesele vdova, paž in mali Lu; toda Filin jim ne pripušča časa, da bi se tega veselili; paž mora takoj peljati k cesarju, vdovi pa reče, naj bo za vsak slučaj pripravljena na pot.

Z obema pažema odhiti potem v cesarsko palačo. Tamkaj oblečejo Franca hitro v svilena dvorna oblačila — kajti v umazani obleki, ki je imela na sebi še sledove ječe, ne bi smel stopiti pred cesarja — in ga peljejo v dvorano, kjer ga pričakuje Hiphoja s svojimi svetniki.

Zelo vznemirjen je mladi vladar in nič manj drugi okolu njega. Paževa poročila so bila resnična. Pri ujetih vstaših so našli pod obleko skrito orožje; na reki je bilo precejšnje število sumljivih ladij; velikega mandarina in mnogo drugih vplivnih oseb pa ni bilo nikjer. Ko vstopi Franc z Filinom v dvorano, so ravno stavili predlog, da bi se v begu rešili, po sodbi svetnikov se cesar namreč ne more zanašati na svojo telesno stražo. Toda kam in kako naj beže, o tem niso vsi edini. Nekaj svetnikov porabi priliko, ko prekini dečkov vstop posvetovanje, da zbeže iz dvorane in se tako rešijo. Mladi vladar pa sprejme kljub vidni vznemirjenosti, ki se ga je polotila, dečka z veliko prijaznostjo in ga imenuje prvim svojim pažem ter mu hkrati obesi okolu vratu dragoceno verižico kot plačilo za njegovo zvestobo rekoč:

„Moja naklonjenost ti seveda ne bo dolgo hasnila, ampak ti bo celo škodovala; po sodbi mojih svetnikov se moram namreč pripraviti na beg. Vendar upam, ti ostaneš pri onem malem številu mojih zvestih podanikov, ki me sprejmo na tem begu.“

„Do smrti vaš,“ odvrne Franc Tuan. „Toda,“ dostavi žalostno, „ali ni to, da zapustimo dvor, v tem slučaju prav toliko kakor zmaga vstašev in izguba krone?“

In cesar se ozre na svetnike, ki pritrdijo besedam paževim in zmajejo svoje rame.

„Kaj nam preostaja družega nego to, da za enkrat bežimo in se tako rešimo v nadi, da si priborimo nazaj dvor in prestol?“

„Veličanstvo, ali ne bi s pomočjo teh treh krščanskih mandarinov, ki sem jih naznanil Filinu, saj poskusili zatreti zaroto v kali?“

„Se morem li zanesti na zvestobo kristjanov, ko se maje celo zvestoba onih, ki niso zatajili vere svojih pradedov kakor kristjani? Moji svetniki niso tega mnenja.“

„Vaši svetniki ne poznajo krščanske religije, kakor tudi ne stroge zapovedi, da se mora dati cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je Božjega. Zanesite se brez skrbi na zvestobo svojih krščanskih poslanikov; s svojim življenjem sem vam porok zanje.“

Cesar vpraša še enkrat svoje svetnike, katerih število se je zelo skrčilo. Filin je paževega mnenja, drugi pa močno oporekajo. Tu plane mandarin dvorne straže v dvorano in zakliče:

„Sel je tu! Francozi prihajajo!“

Sel vstopi in naznani, da je priplulo močno ladjevje, same velikanske ladje, pred izliv reke Huve v morje, katero zahteva prosto pot in predajo trdnjave. In še ne konča, že zakličejo nekateri:

„Ali slišite? S topovi streljajo!“

Vse v dvorani hiti k oknom in posluša. In res, tam v daljavi se čuje kakor grom zamolklo pokanje težkih topov.

„Kaj nam je sedaj storiti?“ zakliče mladi cesar ves prestrašen in bled. „Kaj naj si izvolimo, vstaše ali Francoze? Poglavar vstašev mi je prisegel smrt.“

„S Francozi je pa tudi nevarna stvar,“ reče Filin. „Vendar nam prinaša njihovi prihod za zdaj rešitev. Čujmo jih torej, kaj zahtevajo, in medtem poskrbimo za rešitev cesarjevo. Jaz predlagam, vojaki kristjana Negobina prevzemô stražo v palači; vsi drugi vojaki pa zasedejo okope.“

Predlog je soglasno sprejet. Medtem prihaja streljanje po reki navzgor vedno bliže in bliže. Nad trdnjanskimi okopi se prikažejo veliki oblaki dima. Nekaj lahkih čolnov pripelje ubegle Anamite, ki zahtevajo pred zaprtimi vodnimi vrati, pravkar zasedenimi od krščanskega mandarina, vstop z orožjem v roki in pomešani z vstaši. Tudi znotraj v trdnjavi se začne boj. Jetniki v vzhodnem stolpu so mislili, da naznanja streljanje s topovi začetek vstaje, in so se vzdignili ter poskušali si osvojiti vrata znotraj trdnjave. Pred palačo samo zahtevajo vstaši, naj se takoj odstavi Hiphoja, ki je zbežal z ženami v notranji dvor in skoraj obupal ter rekel:

„Edina rešitev je sedaj, ako zasedejo Francozi trdnjavo. Toda kdo naj donese povelje skoz vstaše mandarinu vodnih vrat?“

„Jaz poskusim z Božjo pomočjo,“ reče Fran Tuan in se poda takoj na tako zelo nevarno pot.

11. Mesto se vda.

Čez vrtove, zidovje in plotove hiti Franc Tuan s cesarjevim ukazom proti vodnim vratom. Na širokih potih v parku vidi posamne gruče vojakov in uradnikov, katerih eni hité proti palači, drugi proti okopom. Divji krik in ropot prihaja od palače; vstaši jo skoraj gotovo naskakujejo. Še večji šum je okolu vrat, od reke se pa sliši gromenje težkih topov. Trenutek postane paž v svojem teku in posluša.

„Če bo Negobin mogel le pol ure braniti vrata!“ reče končno. „Jaz grem na okolu; pri drugih vratih ne bom mogel priti skoz, ker je tak šum in ropot in torej gotovo vse polno ljudi.“

Tako gre po parku, da pride do preliva, skoči tu v lahki čoln in vesla z vsemi silami, da bi prišel tja, kjer je spojen preliv z dvema svodoma, v notranjem in zunanjem zidu, in je z reko v zvezi. Svod v zunanjem zidu je bil vedno zaprt s težkim železnim omrežjem, v notranjem zidu je bil pa navadno odprt. Franc je upal, da bo sedaj tudi tako; ko pa pride tja, dobi vse zaprto. Le par trenutkov pomišlja; potem sleče vrhno obleko, spleza hitro po omrežju navzgor, se splazi skoz zgornje žice na drugo stran, skoči v preliv in pride porabivši svoje zadnje moči

na obrežje med obema trdnjavskima pasovoma.

Dobre četrt ure je še oddaljen od vodnih vrat. V svoji vsej premočeni obleki nastopi do smrti izmučeni to zadnjo pot. Toda komaj naredi kakih sto korakov, ko mu pridrvi nasproti tolpa pijancev. Ves bled jih spozna: to so roparji, ki so bili hkrati ž njim v ječi v zapadnem stolpu. Vstaši so jih rešili; takoj na to so šli v vojaško krčmo, popili par vrčkov rižovega žganja, in sedaj so šli proti palači, da bi tam ropali in morili. Ves prestrašen se stisne paž k zidu, da bi šli ti divjaki mimo njega. Toda komaj zagleda eden sprednih dečka, že potegne svojo sabljo iz nožnice in težko ranjen se zgrudi Franc na tla.

Drug ropar, še mladenič, ki ni pil žganja tako kakor njegovi bratci, pa vidi to, skoči k morivcu, ki je zopet dvignil meč, da bi v drugo vdaril, in prepreči dečkovo smrt.

„Pošast grda, pusti angelja!“ zakliče svojemu tovarišu. Ta se pa odmaje, ne da bi se dalje pomudil, kričé s pijano tolpo naprej.

„Ubogo dete!“ reče mladi ropar in briše dečku kri iz velike rane na čelu; „gotovo pojdeš kmalu k svojemu usmiljenemu Bogu, o katerem si mi toliko že povedal. Toda saj odpiraš svoje oči. — Ali me poznaš, ubogi Tuan?“

„Da, Li, angelj varuh sam te je semkaj pripeljal. Hitro me nesi k vodnim vratom. Tamkaj moram nekaj sporočiti, od česar je odvisno cesarjevo življenje.“

„Pusti cesarja — tebe hočem rešiti, če bo mogoče,“ odvrne ropar in poskuša obvezati s kosom svoje obleke močno krvavečo rano dečkovo. Toda paž ga prosi tako iskreno in ljubeznjivo, da ga vzame ropar končno na svojo desno roko — leva mu namreč vsa krvavi, ker je ž njo ujel drugi udarec svojega tovariša — in ga nese v naglem teku k vodnim vratom.

Še ob pravem času dospeta tja. S težavo si je osvojil krščanski mandarin Minam vrata in jih je branil proti vstašem od znotraj in od zunaj. Zdaj je bilo vse v njegovi oblasti; sovražniki, ki so napadali vrata z reke sem, so bežali pred francoskim čolnom s topovi, vstaši znotraj so se pa umaknili nazaj v palačo. Minam je bil pripravljen, da raje pade, nego spusti Francoze noter; da, on se še veseli, da bo zamogel pokazati, da krščanski vojaki niso izdajavci, ter pravi:

„Prav tako junaško se bomo borili proti tujcem kakor smo se proti vstašem, če so tudi kristjani.“

Pohitel je na nasip in je sam nameril svoje slabe topove proti francoskemu čolnu, ki je bil prav blizu vrat. Ko zahtevajo Francozi, naj jim odprô vrata, jim odgovori s topom. Kroglja se seveda kar odbije ob že-

lezno oklopnico, francoska granata pa naredi veliko luknjo v zidu, da leté Anamitom kar kamni po glavah. Prestrašeni se hočejo nevajeni topničarji umakniti, toda Minam jim zastavi z golim mečem pot in zakriči:

„Kdor mi beži, tega pobijem na tla, in če jaz ubežim, storite z menoj prav tako. Le pogum! Četudi naše kroglje ne morejo ničesar železnim oklopnicam, vendar se jih ne zveselé sovražniki, kakor hitro se bodo hoteli izkrcati.“

In ko granata za granato podira zidovje, nameri Minam vse sprednje topove tja proti vratom in reče:

„Tu vendar še tako kmalu ne bodo imeli sreče, dokler imam jaz le še kaj smodnika in železa.“

In res, Minam bi v svoji odločnosti, bojevati se do zadnjega, Francoze še nekaj ur zadrževal in bi tako dal vstašem čas, da bi vso palačo upostošili in cesarja umorili — o čemur se mu pa seveda še sanjalo ni — ako ne bi prišel Tuan na roki svojega rešitelja s cesarjevim naznanilom. Vojak naznani junaškemu častniku, da prinaša sel neko cesarjevo povelje, in ko čuje, da je sel ranjen, pohiti sam po stopnjicah k njemu. Spodaj dobi paža na pol nezavestnega na roparjevi roki. Mandarin spozna dečka takoj in ga pokliče z imenom. Tedaj odpre Franc svoje oči in reče:

„Hvala Bogu, to je Minam! Cesar vam veleva, da morate Francozom takoj odpreti. Tu njegov prstan v dokaz resničnosti mojih besedij.“

Mandarin se prestraši in reče po kratkem premisleku :

„Nesi povelje k drugim vratom, ki jih brani poganski mandarin! Jaz ne bi rad, da bi se potem govorilo, kristjan je odprl sovražnikom vrata.“

„Toda cesar vam ukazuje! Jaz dvomim, da bi prišel še živ do drugih vrat, medtem so pa vstaši že upostošili vso palačo. Krščanski vojak kaže svojo pokorščino še bolj kakor s smrtjo s pokorščino, ki zahteva častno žrtev. Spomnite se ponižnosti Kristusove in njegove sramote na križu, po kateri smo bili mi rešeni!

Mandarin zataji solzo v očeh in reče :

„Naj se tedaj zgodi volja Božja! Peljite ranjenega dečka v sobo in bodite pripravljeni odpreti vrata.“

S temi besedami steče po stopnjicah navzgor in da z belo zastavo znamenje, da je pripravljen udati se. Takoj ustavi čoln svoje streljanje in oddelek mornarjev se prične izkrcavati. Ko odprô vrata, pošlje Minam častnika z večjo polovico svoje posadke v palačo, da napade vstaše od zadaj. Ti dobé vrata v notranjo trdnjavo, ki leži med njim in palačo, popolnoma zapuščena od braniteljev. Ko je namreč krščanski mandarin srčno se branil proti francoskimi topovi,

so bili prvi sovražnikovi streli dovolj, da so bežali pred njimi strahopetni Anamiti.

Minam sprejme francoskega častnika, ki zahteva na čelu svojih pomorščakov, naj se udadô. Po tolmaču pové, da je cesar sam ukazal odpreti vrata, in naznani težki položaj, v katerem se nahaja sedaj Hipoja. Francoz pa pové, da ima ukaz, skrbeti za cesarjevo življenje in je takoj voljan v zvezi z zvestimi anamskimi četami zatreti ves nepokoj.

Ko zasedejo stolp, hité francoski vojaki, na čelu jim Minam, v hitrem teku v palačo in pridejo ravno tedaj v palačo, ko so prišli Francozi v stranski hodnik, in so hoteli vdreti siloma naprej. Toda nekaj hitrih skupnih strelod Francozov spremeni vse veselje v jok in stok in kot pleve v sapi se razpršé vstaši.

Ko prinese Filin cesarju, ki ves bled od strahu pričakuje smrti, vest, da je rešen, zakliče ta:

„To so storili zvesti kristjani!“

In takoj imenuje Negobina prvim vojnim mandarinom, ko mu povedô to-le:

„Na stopnjicah v trdnjavskih vratih je padel v boju z vstaši, in tudi paž, ki je prived semkaj Francoze kot rešitelje, leži težko ranjen v vodnih vratih.“

„Pripeljite ga takoj semkaj!“ zakliče Hipoja, „kot prijatelj bom ravnal ž njim.“

12. Konec.

Z lahkoto je odstranil admiral Kurbet ovire, ki naj bi ovirale vhod v reko. Nad tisoč Anamitov je padlo pri tem in če bi Hiphoja tudi vstaja ne prisilila, bi vendar moral trdnjavo in glavno mesto izročiti tujcu, kakor hitro je ta začel streljati s svojimi topovi. Cesar mora sprejeti vse pogoje. Nadvlada Francozov se mora priznati in kot poroštvo zahtevajo Francozi, da ostane v trdnjavi njihova posadka. Anamski vojaki izvzemši male telesne straže, kateri naj po cesarjevem ukazu zapoveduje krščanski Minam, morajo zapustiti trdnjavo in na njih mesto pride polk francoskih lovcev, ki prinesô seboj najboljše puške in topove. Tako je bil cesar kljub vsem častem, s katerim so ga obkladali tujci, v resnici jetnik in se je moral pokoriti volji svojih prijaznih ječarjev. Toda prestol in življenje si je vendar rešil saj za zdaj. Po daljših pogajanjih podpiše 25. avgusta l. 1883 pogodbo.

Isti večer gre o. Hoang z mladim vojaškim zdravnikom francoske posadke skoz širok drevored proti onemu delu palače, kjer je zasebno cesarjevo stanovanje in nam je znano že iz začetka naše povesti.

„Vi morate biti nad vse srečni, častiti oče,“ začne zdravnik pogovor s svojim sprem-

ljevavcem. „Vaše krščanske občine so sedaj v francoskem varstvu; krščanska vera se bo hitro razširila in v nekaj letih je Anam krščanska država.“

„Da bi le tako bilo, kakor vi pravite,“ odvrne misijonar in žalostno vzdihne. „Žalibog, jaz se bojim, današnji dan je začetek novih krutih preganjanj, ki slednjič uničijo najbolj cvetoče občine.“

„Vi se ne zanesete na Hiphoho?“

„Cesar nima več oblasti nad svojim kraljestvom, odkar je v očeh svojih podanikov nič družega nego igrača v rokah tujcev, ki jih smrtno sovražijo.“

„Naše orožje in naše zmagoslavne čete mu podele moč in ščitijo krščanske občine.“

„Da, občine v Huve in v Tonkingu, ki si jih osvojite. Toda kaj bo pa z drugim pol milijonom kristjanov, ki žive raztreseni po deželi in jim zapovedujejo mandarini, ki so skoraj vsi v zvezi z vstaši? Vse dežele vendar ne morete zasesti s svojimi vojaki? In kaj se zgodi potem, ako vas vaša vlada nekega lepega dne pokliče nazaj v domovino, kakor se je zgodilo pred desetimi leti v Tonkingu, ko je svetilo za njimi 80 gorečih krščanskih vasi in je namakala zemljo kri 10.000 kristjanov? Francoski vladi tudi ni na tem, da bi razširila krščanstvo po Zadnji Indiji, ko je preganja v lastni domovini. Gre le za politično moč in za uma-

zani dobiček. Kakor hitro se bo zdelo mogočnejšem v Parizu koristno, nas žrtvujejo.“

Mladi zdravnik molči ves presenečen in nekaj časa gresta molčé po parku. Ko pa zazreta skoz vejevje palačo, reče duhovnik:

„Priatelj moj, ne hudujte se name, ako vam ozir francoske politike povem enkrat trpko resnico. Srce mi krvavi, ko gledam to. Ako se ne bi Francoska vmešavala v anamske zadeve, bi krščanstvo tu krasno vspelo, dasi je preganjajo cesarji. Sedaj je pa za nekaj desetletij uničen vsak napredek krščanstva in jaz bi obupal nad vspehi našega dela, ako bi me ne navdajale druge nade nego francosko varstvo v Anamu.“

„In to so?“

„Čednosti in junaška požrtvovavnost naših kristjanov, ki storé po milosti Božji še mnogo mučencev v tej deželi. Deček, h kateremu greva sedaj in katerega zgodbo sem vam povedal, je že tak kristjan.“

Moža stopita v palačo, kjer ju vedejo v precej velik in dragoceno opravljen prostor; tu leži že več kakor tri tedne naš znanec Franc Tuan bolan na postelji. Cesar sam je ukazal, da ga tu v njegovi neposredni bližini zdravijo najboljši anamski in francoski zdravniki. Več dni je ležal bolnik v vročnici. Nikogar ni spoznal, še svoje matere ne, ki je bila vedno pri njem, dasi je bila sama bolna, ker je vdihavala toliko časa okuženi zrak v ječi. V vročnici je neprenehoma ozna-

njeval krščansko vero in po cele ure so ga poslušali v stranski sobi stari Filin, njegov nečak Lu, da celo cesar sam; razlagal je katekizem, molil k angelju varuhu in k Materi Božji in najlepše pridigoval o križanem Izveličarju. Neštetokrat je mislil v svoji vročnici, da stoji pred sodnikom; tedaj je izpovedal svojo vero in ponujal kri in življenje v potrjenje resničnosti svojih besedij. Drugikrat je zopet molil k malemu Dominiku Tuanu, držal kvišku njegov križ in pravil, da že vidi svojo krono večnega življenja. Okolustoječi se komaj zdrže solz, Filin pa pravi, tem besedam bolnega dečka verjame več nego vsem knjigam in dokazom o resničnosti krščanske vere; zato tudi privoli, da se pripravi mali Lu na sv. krst in se sam vpiše med katehumene. In pouka o krščanskih resnicah se vdeležuje še nekdo drugi, namreč ropar Li, ki ga je paž izpreobrnil v ječi in ki služi sedaj pri Filinu.

Že od zjutraj naprej je bil Franc tega dne, ko sta ga obiskala o. Hoang in vojaški zdravnik, popolnoma pri zavesti, tôda zelo slab in utrujen. Mati mu pravi, da kmalu zopet ozdravi; njegova rana je vedno boljša in moči se mu tudi že vračajo. Toda deček zmaje z glavo in reče smeje:

„Ne, ne, krona me že čaka; jaz moram odtod mati, in tudi vi pridete kmalu za menoj.“

Vdova misli, da govori deček zopet v vročnici; toda pogled mu je jasen in čelo

mu tudi ni več tako vroče kakor je bilo prejšnje dni. Zato reče:

„Kakor je volja Božja, Franc. Če te res že čaka krona večnega življenja, nočem več biti na poti tvoji sreči.“

Deček se zahvali in zatisne svoje oči. Čez nekaj časa prosi, naj pokličejo o. Hoanga. Spove se mu prestopkov, ki so bili že zdavnaj odpuščeni, in to tako skesano kot bi bil največji grešnik. Nato prosi duhovnika, naj mu prinese jutri, ako ga spozna, vrednega, sv. Rešnje Telo kot prvo sv. obhajilo in obenem kot zadnjo popotnico. O. Hoang mu seveda z veseljem usliši to prošnjo in obljubi, da pride zvečer zopet in pomoli malo ž njim. Nato mu pove, da ga malo potolaži, veselo vest, stari Filin, njegov prijatelj Lu in njegov soujetnik Li se že nekaj dni sem pripravljajo na sv. krst. Dečkovo obličje se kar razjasni, ko čuje to novico in takoj želi, da bi jih rad videl.

Kmalu nato pridejo k njegovi postelji. Smeje jim ponudi svojo roko in jim častita, ker so sledili glasu milosti Božje. Nato se obrne posebno še k Luju in reče:

„Ali vidiš, Kraljica nebes je tebi, in česar si še misliti nisi upal, tudi tvojemu štafemu prastricu izprosila to veliko milost. Čislaj visoko njeno podobo! Ako jaz umrjem in ko bodô tudi moja mati že v črnem grobu, naj bo križ malega Dominika tvoja last. Jaz

mislim, da ga boš znal rabiti; kajti nad kristjane v Anamu pridejo še krvavi dnovi.“

Nato prime križ v svoje roke, ga poljubi in ga da najprej svoji materi in potem Luju in vsem drugim poljubiti. Nobeno oko ni suho. O. Hoang pa vpraša dečka, ali ne bi bil vesel, da sprejmô katehumeni,¹⁾ ki so pač že dovolj pripravljeni za sprejem sv. krsta, ta zakrament prerojenja v njegovi sobi.

Tu se zopet razjasni dečku obličje in ves vesel reče:

„Naj se le kmalu zgodi, potem rad umrjem.“

Tako sklenejo, da se jim podeli še isti večer sv. krst, francozki zdravnik, ki je ranjenca vedno obiskaval, naj jim bo pa boter.

Raditega pride zdravnik ob solnčnem zahodu z o. Hoangom v bolniško sobo, kjer je že vse pripravljeno za sv. krst. Nasproti postelje je postavljen mal oltar odičen s podobo Matere Božje, pred katero je mali Lu tolikrat molil. Prijazno zre Kraljica nebés skoz sveče in cvetlice na vse tri katehumene, ki kleče v beli obleki pri njenih nogah. Nekoliko v stran od oltarja, prav blizu postelje, stoji dragocena posoda s krstno vodo in poleg nje v srebrnih posodah posvečena sol in olje katehumenov. Bolnik da vsem svoja imena: sivi Filin naj bo Simon, ropar Dizma, kakor zove legenda levega razboj-

¹⁾ Oni, ki so pripravljeni na sprejem sv. krsta.

nika, in njegov prijatelj Dominik, kakor je bilo ime malemu mučencu, ki ga Franc tako goreče časti.

O. Hoang izpregovori nekoliko besedij in začne potem vzvišeni obred. Z močnim glásom se vsi odpovedô satanu in vsemu njegovemu napuhu, nato prejmo znamenje križa in duhovnik jih mazili, da je bodô zamogli zvesto nositi; glasno izpovedô svojo vero v sveto Trojico in molijo skupno apostolsko vero in slednjič jim izbriše voda sv. krsta vse storjene grehe in vsi so pre-rojeni iz vode in sv. Duha. Kot otroci Božji se objamejo v svetem veselju med seboj in z vsemi navzočimi.

Zdravnik, ki že leta ni izpolnjeval dolžnosti svoje vere, je močno ganjen in zapusti bolniško sobo s trdim sklepom, da se spravi z Bogom, kar stori kmalu v naslednjih dneh.

In še nekoga družega močno gane slovesnost, ki se je je vdeležil neopažen v sosednji sobi: namreč cesarja Hiphoho. Dolgo premišlja neodločni vladar, ali naj sledi klicu milosti Božje ali ne; toda v svoji bojazni in nesamostojnosti ne pride do nobenega trdnega sklepa. Izguba prestola, da celo življenja, s katero mu po njegovih mislih prete, ako se da krstiti, ga prestraši, da odloži prav po navadi vseh bojazljivcev izpreobrnjenje za ugodnejši čas. Vendar nekaj ga sili, da bi še enkrat videl dečka, ki je

napravil s svojim junaškim zgledom tak globok vtisk nanj.

Naslednjo noč se splazi k bolniški postelji; na cesarjevo željo se odstrani Tuanova mati, ko spozna vsa začudena cesarja, cesar se pa vsede k spečemu. Dolgo mu zre v blede smehljajoče se obličje; ko se pa deček zbudi, se hoče cesar molče odstraniti. Toda Franc spozna svojega obiskovavca in ko mu reče cesar nekoliko prijaznih besedij, se mu zahvali ter reče z jasnim pogledom:

„Jaz sem pri cilju. Čaka me večna krona, ki jo je Kristus, moj Gospod in Izveličar, pripravil vsem, kateri vanj verujejo in mu služijo. O knez, sledite njegovemu klicu, da ne izgubite hkrati zemeljsko in nebeško krono!“

Te besede cesarja vidno zmedejo. Ne razumljivo se nekaj opraviči in se hitro odstrani. Bolnik se pa ozre žalostno za njim in reče svoji materi:

„Ubogi Hipoja! kaj mu pomaga anamska krona, ko izgubi nebeško krono!“

Noč mirno mine. Zgodaj pokliče mati Franca, kakor je želel, in moli potem z njim. Nato pride o. Hoang s sv. Rešnjim telesom v spremstvu vseh treh novokrščencev. Z ganljivo pobožnostjo prejme bolnik sv. popotnico. Nato ne govori več mnogo. Ves je zaptopljen v občevanje s prevzvišenim nebeškim gostom, ki je prišel v njegovo srce in tri

dni nato zaspi brez vidnega smrtnega boja za večno.

Ljubljenega mrliča polože v vdovinem vrtu poleg njegovega očeta in čez leto dni polože tudi mater k otroku k večnemu počitku. Priprost križ diči grob in se ne da primerjati s krasno stavbo nad Tidikovim grobom. Vendar ti, ki tu počivajo, nosijo večno krono, od družega se pa le zamore reči, da je nosil enkrat krono.

* * *

K sklepu še nekaj podatkov o usodi drugih ljudi, ki smo jih videli v naši povesti. Večina zarotnikov, med njimi veliki vojni mandarin, je ubeglo iz trdnjave na deželo, kjer so kmalu v zvezi z vstaši začeli boj proti cesarju in kristjanom. Tudi cesarjevič Dikdik je ubežal, pa je prišel potem Francozom v roke in plačal s svojo glavo vse grozovitosti, ki jih je storil kristjanom.

Ječarja Minga so sicer še živega privlekli iz ječe, toda ostal je blazen vse svoje življenje. Imel se je za anamskega cesarja in je nosil krono iz papirja, dokler ni v pijanosti utonil v reki.

Hiphoja se ni mogel nikamor odločiti; izkal je zamanj miru po raznih veselicah in zabavah, a je moral izpiti 28. novembra 1883 kozarec strupa, ki so mu ga dali mandarini.

Krona je prešla na petnajstletnega Kinfika. Dve leti pozneje je nastala v Anamu splošna vstaja, v kateri je zgorelo na stotine krščanskih vasij. Vendar se krščanstvo ni zatrla v Anamu, ampak je od tedaj z nova vzcveto.

VSEBINA.

	Stran
1. Smrt preganjavca kristjanov	3
2. Mati in sin	14
3. Paževo poročilo	20
4. Tidikovi pogreb	26
5. Dvor presojevavcev	37
6. V zapadnem stolpu	43
7. Zarota	50
8. Vmesni dogodki	57
9. Dva različna jetnika	66
10. Odločilni predvečer	75
11. Mesto se vda	84
12. Konec	90

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Zbirka Spillmannovih povesti.

Dosedaj so prišli na svetlo naslednji zvezki:

- I. zv.: **Ljubite svoje sovražnike!** Povest iz maorskih vojsk na Novi Zelandiji. II. nat. Cena 40 v, karton. 60 v.
- II. zv.: **Maron, krščanski deček iz Libanona.** Povest izza časov zadnjega velikega preganjanja po Druzih. Cena 40 v, karton. 60 v.
- III. zv.: **Marijina otroka.** Povest iz kavkaških gorâ. Cena 40 v, karton. 60 v.
- IV. zv.: **Praški Judek.** Povest. II. natis. Cena 40 v, karton. 60 v.
- V. zv.: **Ujetnik morskéga roparja.** Povest. Cena 40 v, karton. 60 v.
- VI. zv.: **Arumugam, sin indijskega kneza.** Povest. Cena 40 v, karton. 60 v.
- VII. zv.: **Sultanovi sužnji.** Carigrajska povest. Cena 60 v, karton. 80 v.
- VIII. zv.: **Tri indijanske povesti.** Cena 60 v, kart. 80 v.
- IX. zv.: **Kraljičin nečak.** Zgod. povest iz japonskih misijonov. Cena 60 v, karton. 80 v.
- X. zv.: **Zvesti sin.** Povest za vladu Akbarja Velikega. Cena 40 v, karton. 60 v.
- XI. zv.: **Rdeča in bela vrtnica.** Cena 40 v, kart. 60 v.
- XII. zv.: **Korejska brata.** Črtica iz misijonov v Koreji. Cena 60 v, karton. 80 v.
- XIII. zv.: **Boj in zmaga.** Povest iz Anama. Cena 60 v, karton. 80 v.

Knjižice se dobe tudi v finejših vezih.